

Микола ВАСЬКІВ

“Українське москалям не віддамо?”

Останнім часом, коли заходиться про Булгакова (Чайковського та ін.), то їхні прихильники в Україні витягають, як їм здається, козирний аргумент: не можемо розтринькувати цвіт землі нашої, мусимо повертати собі, а не віддавати чужинцям наші культурні надбання. Найчастіше вголос не промовляють подальшу частину цього аргументу, але мають її на увазі: мовляв, маємо їх, культурних надбань, не аж так багато, а якщо й маємо, то вони не такі “розкручені”, як уже згадані Булгаков (Чайковський та ін.). Найчастіше це тому, що ті прихильники не дуже багато знають про українську культуру та її справді визначних діячів, а коли й знають, то лише переважно імена, а от із творами не склалося. Є й винятки, але вони, як відомо, лише підтверджують правило.

Отже, Міхал Булгаков народився в Києві, більше чверті століття прожив у ньому, а ще скільки там часу – в Кам’янці, Чернівцях тощо. Дуже любив Київ. І це нібито дає підстави вважати його частиною української культури. Є свої аргументи й щодо Петра Чайковського: мав українське (козацьке!) коріння, любив приїжджати на кілька місяців до Кам’янки та Браїлова, був у різних великих і малих населених пунктах теперішньої України, вводив до своїх творів українські мотиви. Тому наставили музеїв, пам’ятників тощо М. Булгакову й П. Чайковському чимало. Функціонують вони й досі. Понад те, постійно звучать голоси, що треба їх постаті та творчість шанувати й надалі вивчати в Україні, популяризувати їх.

Зрозуміло, що перед у цьому веде колектив музею Булгакова в Києві, адже це не лише їхня “сродна праця”, а й постійний шматок хліба з маслом (можливо, навіть із ікрою). Поки не будемо дуже розгортати те, що потрапити “сторон-

Булгаков і Череватенко Хто для бучанської влади цінніший?

нім”, “не своїм” до музею було майже неможливо: мовляв, треба було попередньо замовити екскурсію etc. Останнім часом музейники раптом кинулися переконувати, що Булгаков любив не лише Київ, а й Україну, українців, їхню мову, культуру тощо. Вони стверджують, що “булгаковські” висновки Українського інституту національної пам’яті “без аргументації, мають вигляд емоційно забарвлених, з розмитими інтерпретаціями, визначеннями”, хоча самі теж не наводять жодних чітких аргументів, інтерпретацій на користь “українськості” Булгакова. Виникає запитання: а як узагалі функціонував цей музей більше тридцяти років на кошти українського бюджету без будь-якого більш-менш притомного обґрунтування доцільності такого музею в столиці України?

Вистачає й українців серед інтелектуальної еліти, які переконують у докончній потребі “повертати собі” чи зберегти як перлини української культури доробок Булгакова, Чайковського та ін. “Українське москалям не віддамо. Ми були в складі російської імперії, і залишилися українцями від роду і племені. Віддати все і всіх москалям?” Це автокоментар до фейсбучного допису відповідного змісту ексдиректорки радіоканалу “Культура”.

А ось коментар її прихильниці до цього допису (частково відредагував розділові знаки): “Мене в цій ситуації бісить полеміка щодо Чайковського. Чому ми так

швидко віддаємо цапам наші таланти? (Вони й так все життя крали, починаючи від Петьки, українські мізки). Я не музикознавець, але... Уже те, що першу симфонію Чайковського називали українською (українські мотиви)... Лебедине озеро було написане в Кам’янці на Черкащині і там же поставлене вперше... І десять місяців із 12 Чайковський жив саме там, а не в Пітері. І досі там зберігається в музеї піаніно, подароване Чайковському сестрою... Ну і те, що його справжнє прізвище Чайка – від діда, писаря козацького полку Петра Чайки”.

“Наші” поляки й австрієць

Тепер наведу кілька інших фактів. Ярослав Івашкевич народився в Кальнику на Вінниччині, прожив на українських теренах 24 роки, у багатьох творах тепло, із симпатією відтворював Україну, українців, їхню культуру, добре володів українською мовою, за першої нагоди прагнув побувати на батьківщині. Станіслав Лем народився у Львові, теж 24 роки прожив у цьому місті. Обидва становлять славу не лише польської, а й світової культури. А ще ж є ціла плеяда представників “української школи” в польській літературі, частина з яких більшість чи й усе своє життя провели в Україні, оспівували її сучасність і минуле, не лише польською, а інколи й українською мовою (Тимко Падуря). Чому ж ніхто не бореться за “повернення” їх до української культури, за вшанування їхньої пам’яті, увічнення їх у музеях, пам’ятниках, меморіальних дошках як яскравих представників української літератури?

Є, щоправда, чудовий музей Юліуша Словацького у Кременці, але створений він на польські кошти, а поет у ньому чітко позиціонується як польський митець, який прихильно ставився до українців, їхньої ментальності й історії, беззаперечно визнавав їх окремим етносом. Можемо згадати й меморіальну дошку Лему у Львові та провулок його імені в Києві, але ніде й нятяку немає, що це український літератор. Укотре наголошую, що абсолютна більшість польських митців – вихідців із України, на відміну від М. Булгакова, позитивно, ледь не як рідну, сприймали українську культуру, визнавали українську окремішність, а головне – визнавали право українців на таку окремішність.

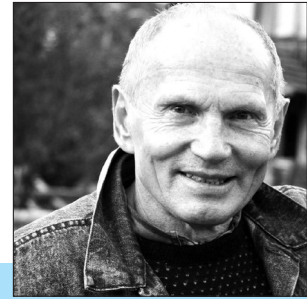
У зв’язку з цим постає також запитання, чому борці за Булгакова й Чайковського не борються за “українськість” Райнера Марії Рільке, чия геніальність загально-визнана у світі. Адже австрійський поет у 1899 й 1900 роках мандрував Україною, яка справила на нього надзвичайне враження, що виявилось в його віршах, а особливо – в оповіданнях “Про Господа Бога та інше” (є ще один український переклад – “Казки про любого Бога”), без яких неможливо уявити

Пам’ятний знак із профілем Булгакова та колишньою цитатою

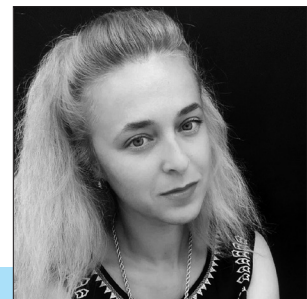
Продовження на стор. 2

ЯРОСЛАВ КЕНДЗЬОР

7

ІРИНА ЗЕЛЕНЕНЬКА

10–11

ТАРАС ГОЛОВКО

12–13

ПЕРЕДПЛАТА—2024

Тижневик “Слово Прогресу” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України” на 2024 рік (стор. 24).

Вартість зросла вдвічі через незалежні від редакції причини і є такою:

1 міс. — 60 грн.

3 міс. — 180 грн.

6 міс. — 360 грн.

Будьмо, друзі, разом!

Закінчення.

Поч. на стор. 1

“Чотири оповідання про надію” М. Бажана та їх дослідження. А ще Рільке перекладав “Слово о полку Ігоревім”. А ще є величезна кількість перекладів Рільке українською, що робить його близьким і зрозумілим для багатьох українських читачів. А ще дуже цікавився українським фольклором, історією Козаччини. А ще...

Отже, повернемо собі й Р. М. Рільке? А якщо без жартів, то не завадило би, певно, відкрити меморіальну дошку чи назвати вулицю/провулок іменем Рільке в Києві, а тим паче — в Харкові, Кременчуку, Полтаві, які так потребують нових назв і пам’ятних місць у контексті декомунізації, дерусифікації та наших декларацій про європейський політичний і культурний вектор. Попри належне відзначення в Україні Райнер Марія Рільке для нас і надалі залишиться геніальним австрійським митцем.

Як хай собі надалі залишаються російським письменником Михайл Булгаков та російським композитором — Пьотр Чайковській. Визначними, геніальними, але не нашими. Не збираємося применшувати естетичну цінність їхньої творчості, підважувати їхню велич у росії чи світі. Але українці не повинні, роззявши рота, мавпувати в цьому росіян чи європейців, азійців, африканців та ін. А сприймати і цінувати Булгакова та інших російських митців, так само як і визначних представників інших культур, крізь призму того, як вони бачили й зображували нас, як донесли до світу інформацію про нас, яка це була інформація тощо. Видається, що в цьому сенсі Чайковський і Булгаков набирають мізерну кількість балів.

Тотальна захлапність російських імперців і мічення ними територій

І все-таки: чому російських митців уперто, заповзято намагаються зробити українськими, а про польських чи інших митців — прихильників України — навіть не заікаються? Можливо, тому, що лише російська/радянська імперія протягом XIX–XX століть послідовно мітила завойовані території символами своєї культури, нав’язувала колонізованим етносам велич, першість російської культури та вторинність національних культур через установлення пам’ятників, меморіальних дошок, називання населених пунктів, вулиць, бібліотек, філармоній тощо їх іменами, друком велетенськими накладами їх творів?

А ще опосередковано — через фінансування популяризації російських митців у світі, перекладом і друком за російські/радянські кошти видань “великих” російських митців, через гастролі Большова театру з постановками лише російських опер і балетів. Тож вір і не сумнівайся, громадянине СРСР, що російська культура не лише велика, а й єдино потрібна тобі. У крайньому разі, твоя тубільна культура без російської буде неповною, вторинною, для хатнього вжитку. І це стосувалося не лише українців, а й інших етносів радянської імперії. Для чого, наприклад, було зводити в наказовому порядку театри опери й балету в усіх республіках? Аби наближати народи Закавказзя й Центральної Азії до “чужої для нашої ідеології” західної культури? Чи для того, аби абсолютну більшість репертуару становили опери й балетні постановки російські автори, національні ж — мізерну його частку? З одного боку, нібито створювалися національні опера й балет, із іншого — відбувалася тотальна русифікація культурного простору. Аж до того, що й національна еліта почала вірити, що без російської культури, російських митців їх власна культура неможлива.

Попри вперто декларовану світову велич передусім Толстоевського, імперськими символами в національних “провінціях” були пам’ятники Пушкіну (Пушкін — наше всьо) чи пов’язані з його іменем топоніми. Які в’їдалися

Булгаков і Череватенко Хто для бучанської влади цінніший?

аж до того, що мешканці закарпатського села відмовляються перейменувати нав’язану назву Пушкіно, повернувши первісну та справді поетичну назву — Новий Вербоваць. Чимось нагадує тривалу відмову повернути не менш поетичну назву Горішні Плавні замість Комсомольська. Можливо, люди перестали читати поезію та відчувати поетичність і ведуться лише на “брендіві”, пропагандистські розкручені імена й ідеологеми?

Булгаков — бучанське “наше всьо”

Але не Пушкіним єдиним. За найменшої нагоди імперія намагалась помітити територію також іншими іменами тих, хто утверджував її владу на загарбаних територіях чи репрезентував справжню чи уявну велич російської культури (колись тут був чий міг бути, проїжджав, шось про це місце писав тощо). Таке мічення території за інерцією тривало й після розпаду СРСР, усіляко стимулювалося росією та її явними й прихованими симпатиками в Україні. Зокрема й іменем Булгакова. Зокрема в Бучі. Бо, мовляв, батько письменника купив тут землю, збудував дачу, а письменник на літніх канікулах тут нібито бував. Зауважмо, що жодного впливу, вияву перебування юного Михайла на бучанських теренах у його творчості дослідники не відзначають. Але ж: “великий Булгаков” був на цій землі, яка навечно освячена його ступнями, невитравною аурую його геніальності!

І от у 2011 році з радісним обличчям вічний мер Бучі А. Федорук на місці давно знищеної дачі Булгакова-батька відкриває пам’ятний знак із профілем письменника та якоюсь його “глибокодумною” цитатою-сентенцією. Тепер це вже й не місце колишньої дачі, а парк імені Булгакова. А з іншого його боку з’являється ще одна брила з дошкою, яка повідомляла, що “ось тут стояла...” Все це якраз з боку в’їзду до Бучі від Блеставиці й Гостомеля. Коли рускі заходили в лютому-березні 2022 року якраз із цього боку в місто, як їм було не зрадіти, побачивши й постаменти-брили, і профіль Булгакова, і його імені парк: фактично до себе додому зайшли! Не сумніваймося: глорифікація російської культури та її діячів у незалежній Україні була потужним стимулом для російського вторгнення у 2014-му та повномасштабної агресії у 2022-му.

Заглянув у Вікіпедію, що ж там написано про пам’ятники та історичні пам’ятки в Бучі та про визначних культурних діячів міста, бо на офіційному сайті міста можна

хіба що прочитати про давно зруйновану дачу художника М. Мурашка. Складається враження, що про неї йдеться лише з тієї причини, аби “плавно” перевести увагу на... правильно, М. Булгакова, який на веранді цієї дачі виконував ролі й був режисером у театральних постановках. А потім значно розлогіше йдеться про поважного письменникового батька, викуп ним ділянки та зведення чималої дачі.

У вікіпедійній статті йдеться про те, що на стадії руйнування, знищення перебувають архітектурні пам’ятки: дача Штамма у вигляді замку, “не менш вишукана” дача “відомого київського адвоката” Неметі та його дружини, акторки Інсарової, а ще будинок Лясковського 1897 року (офіційна дата заснування Бучі — 1901 рік), “дача академіка Є. О. Патона, садиба проф. В. Б. Камінського, кілька дерев’яних будинків з мереживним оздобленням кінця XIX — початку XX століття”. Вже за головування теперішнього мера “в середині 2000-х років було безповоротно знищено дачний будинок композитора Л. Ревуцького”. Мабуть, для того, аби створити дитячу школу мистецтв імені Левка Ревуцького.

І ось на тлі знищення чи доведення до грані знищення всього, що пов’язане з українською культурою, відроджується й ушановується все, що нагадує про великого російського письменника Булгакова. Парк і досі офіційно — парк імені Булгакова (інформація про його перейменування ніде не зустрічає). Небайдужі люди в листопаді 2022 року, під впливом всього пережитого за час окупації (досі достеменно мешканці міста не знають, де в час окупації переховувався бучанський мер), відбили літери з булгаковської цитати на одному пам’ятному знаку та пошкодили дошку на іншому кінці парку. Допомогли, можна сказати, меріі.

Однак не так сталося, як гадалося. КП “Бучазеленбуд” подало заяву до поліції про акти вандалізму щодо пам’ятних знаків М. Булгакову. Не знаю, яка подальша доля цієї заяви. Можливо, міська влада хотіла, щоби все відбулося за процедурою, прийняти відповідне рішення міськради? Проте вже квітень 24-го, а про якийсь офіційний акт від міськради не чути. А про пам’ятні знаки у Вікіпедії пишуть, що буцімто вони демонтовані. Хоча брили-одоробла й далі стоять із обох кінців парку, як і стояли після листопада 2022 року. Тобто після “акту вандалізму”, без меморіальної дошки на одній брилі та без мудрої цитати, але все так само із профілем письменника на іншій.

Нібито ситуація вирішилася, хай і наполовину, сама собою. Так-то воно так, та тільки трошечки не так. Парк і надалі імені Булгакова (про інше не чув). У Вікіпедії, у статті “Буча”, є окреме покликання — “Пам’ятники Бучі”, а в ньому (мабуть, як результат офіційних планів міської влади) в самому кінці зазначається, що міськрада “визначила для перспективного розвитку земельні ділянки: - для відтворення та обслуговування садиби музею М. Булгакова (вул. Інститутська, 55-А) <...>”. Чи не встигли зачистити всі зашкварні попередні плани? А чи ці плани й досі залишаються чинними й перспективними?

За баришами місця для Л. Череватенка в Бучі не видно

У зв’язку з цим згадалася одна нещодавня ситуація. Продає на бучанському ринку яблука один цікавий дядько. В якийсь момент він придбав кілька гектарів землі на Вінниччині, засадив яблунями та з допомогою місцевих родичів вирощує й, відповідно, збирає добрий урожай яблук. Потім від кінця осені до кінця весни сам їх і продає. Багато цікавого розповідає і про власне минуле, і про минуле Бучі. Міс-

Скульптура в парку імені Булгакова

цевим суржилом, але дуже близьким до літературної української. Та я був вражений, коли він на звернення до нього російською мовою раптом почав відповідати жінці так само російською, час від часу натужно добираючи російські слова або ж вимовляючи на російський манер українські. На моє зауваження, що ж він так підлаштовується під російську, адже в Бучі всі, зокрема російськомовні, чудово розуміють його рідну українську, він спочатку зашарівся (хоча й без того здоровий рум’янець укриває його щоки) та змовчав. Завелася натомість російськомовна дама. Коли вона відійшла, дядько повідомив, що йому, мовляв, неважко піти назустріч “побажанням” клієнтів.

Блискавично виникла аналогія з бучанською владою: гроші — понад усе (в дядька, безсумнівно, чесно зароблені). Заради них можна й на російську перейти, й висловити думку, яку вам потрібно (какая разница!), й ушановувати пам’ять російського письменника-імперця в минулому та продовжувати це робити й зараз, бо ж під це, очевидно, йшли (а може, й далі йдуть) добрячі “сірі” кошти, а заодно можна попаритися на імені “всесвітньо відомого” митця. Що мер нічим не відрізняється від дядька з ринку, зрозумів, коли він, історик за фахом, на серпневій учительській нараді, із залученням аж самого міністра освіти й науки, повідомляв, що мерія щось там звела на вулиці “Лесі Українки”. Й зовсім не складається в так хитроумно влаштованих, коли йдеться про прибутки, головах думка, що їх поведінка, як двічі два, заохочує окупанта до “освоєння братів”, закликає його в Україну. А так ніби хороші дядьки. І ширю дивуються: що ті кац@пи забули в нас, що тут шукають?

На вікіпедійній сторінці згадуються визначні постаті української культури, пов’язані з Бучею, серед них чимало й сучасних. На офіційному сайті є перелік почесних громадян Бучі. Ні там, ні там не побачив імені Леоніда Череватенка, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, який десятки років прожив в Бучі, похований на Бучанському кладовищі. Будинок його згорів, кажуть сусіди, які й не знали, що Льоня — це Леонід Череватенко, визначна постать української літератури, літературознавства й кінематографу. В Ірпені в ході декомунізації та дерусифікації, їх черговою хвилі після лютого 2022-го, одна з вулиць отримала ім’я Л. Череватенка. В Бучі — жодної згадки про таку вулицю, навіть на перспективу. Мимоволі задумується: а може, це не безголов’я, не примітивна зацикленість хитруватого дядька-хохла на матеріальних баришах, із тезою “какая разница” у сфері культури, а цілеспрямована й наполеглива проросійська діяльність у цій галузі?

Микола ВАСЬКІВ

Знак із вирваною дошкою (нібито демонтований)

Нове покоління лідерів для сильної та незалежної України

– Сергію, скажіть, будь ласка, яка наразі ситуація з людським капіталом в Україні та відтоком кадрів?

– Треба визнати, що повномасштабне вторгнення зробило значний внесок у відтік мізків за кордон і кадровий голод відчувається як ніколи сильно, зокрема, на державній службі. Водночас є низка ініціатив, спрямованих на виховання лідерів нового часу з активної молоді, яка залишилася жити й навчатися в Україні та має потужний потенціал розвитку.

Однією з таких ініціатив є програма “Менторство для лідерів: європейська інтеграція та відновлення України”, яка реалізовується ГО “UA Experts” за ініціативи Офісу віцепрем’єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та підтримки проекту Агентства США з міжнародного розвитку USAID “Зміцнення громадської довіри” (USVI).

Метою програми є формування пулу майбутніх лідерів, агентів змін, які братимуть участь у повенному відновленні України та європейських інтеграційних процесах. Саме в процесі реалізації цієї програми й виникла ідея створення такого клубу.

– Видається, що студентство в Україні зацікавлене в лідерстві та європейській інтеграції України?

– Після наших заходів ми придивляємося до кожного з молодих лідерів, звертаємо увагу на глибину їх питань. Потім спілкуємось і шукаємо ту іскру, якої зараз не вистачає багатьом чиновникам.

Зокрема, ми були приємно вражені рівнем зацікавленості студентів у менторських зустрічах, їхніми мотиваційними листами та рівнем порушених питань перед експертами. Відчувалася глибина не лише академічної підготовки, але й загальному розумінню державотворчих процесів, свого місця в них та ролі лідерства у становленні особистості.

Тож створення UA EXPERTS Leadership Club – нагальна ініціатива, адже запит є. Студенти хочуть розвивати лідерські якості,

навичання у кращих представників сучасності, і найголовніше – працювати на користь держави.

– Розкажіть про мету клубу. Хто зможе входити до нього?

– Мета клубу – відбір лідерів, які хочуть працювати на державній службі та брати участь у відбудові країни. Вони стануть невід’дільною частиною небайдужого соціуму, виховання якого є місією нашої організації. Варто зазначити, що наша організація “UA Experts” створена ще в 2013 році випускниками вишів і викладачами, нині масштабувалася у величезний проект, затребуваний державою.

Клуб створено на базі Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Затверджено кодекс лідерського клубу, за яким членство в молодіжній організації відкрито для студентів усіх закладів вищої освіти України.

UA EXPERTS Leadership Club розпочав свою роботу з 1 квітня 2024 року і чекає на лідерів, які хочуть пов’язати своє майбутнє з держслужбою та роботою в міжнародних організаціях.

– Чи розглядатимете ви можливість працевлаштування студентів у приватні компанії?

– На відміну від інших багатьох молодих організацій, у нас немає акценту на працевлаштуванні в приватні організації чи юридичні компанії. Са-

Як виховати лідерів майбутнього – знає засновник ГО “UA EXPERTS” Сергій Ніжинський, який став ідейним натхненником створення UA EXPERTS Leadership Club – клубу лідерів, орієнтованого на молодь. Про це розмова з С. Ніжинським у редакції “Слова Просвіти”.

ме бажання “грати в довгу” повинно бути основою для лідера, а не лише грошова винагорода.

Як виміряти ефективність державного службовця та, наприклад, юриста адвокатського об’єднання? Приватний юрист має на меті отримання прибутку, водночас державний службовець працює над ширшим колом завдань, адже його робота та призначення – це мінімізація бюрократичних сервісів, швидке реагування на відповіді, формування низки документів на міжнародній арені, які, зокрема, дають прибуток для малого/середнього бізнесу, можливість субсидій тощо. Я вже не кажу про міжнародні та євроінтеграційні напрямки, які є найпопулярнішими у виборі лідерів.

– Як відбуватиметься прийняття до клубу?

– Нам потрібні студенти з серйозними намірами та високими стандартами доброчесності та особистої етики. Тому, перш за все, ми прийматимемо кандидатів за мотиваційними листами. У цих листах ми хочемо побачити, чи готова людина піти на державну службу, чи готова стати лідером та чи має вона візію свого

майбутнього в Україні.

Для нас принциповим є момент присяги. Кожен кандидат замість формальної заяви про вступ підписуватиме присягу “UA Experts” з таким текстом:

“Я, ..., присягаю своєю гідністю та прізвищем, що:

1. Своїми вчинками та діями робитиму все можливе й неможливе для захисту української мови в Україні та за її межами, захисту незалежності України та її Державності.

2. Де б я не був та де б я не проживав, я буду вірним Україні та своїй родині!

3. Як би моє життя не складалось, я завжди допомагатиму випускникам та членам “UA Experts” в їх кар’єрному зростанні на благо Української Державності”.

Деталі мають значення!

– Клуб орієнтований на свідому молодь. Які переваги отримують члени клубу після приєднання?

– Я переконаний, що вже з першого курсу потрібно придивлятися до таких лідерів змін. Надавати їм доступ до стажування в органах влади, ООН, брати із собою у відрядження за кордон, щоб вони вже заглиблювалися в державні процеси.

Члени клубу, перш за все, отримують доступ до можливостей працевлаштування та стажування в органах державної влади, зокрема в євроінтеграційному напрямку. Для розвитку своїх знань та лідерських навичок вони братимуть участь у менторських заходах із лідерами думок та спілкуватимуться з політиками та державними діячами під час бізнес-сніданків.

Окрім того, вони отримають можливість стажування не лише в державних органах України, але і в ООН та інших міжнародних організаціях.

Ми плануємо виховати з членів клубу потужних лідерів, які працюватимуть на користь держави та гідно представлятимуть її інтереси за кордоном.

– Чи є у вас ініціативи, спрямовані на громадян, які лишилися за кордоном?

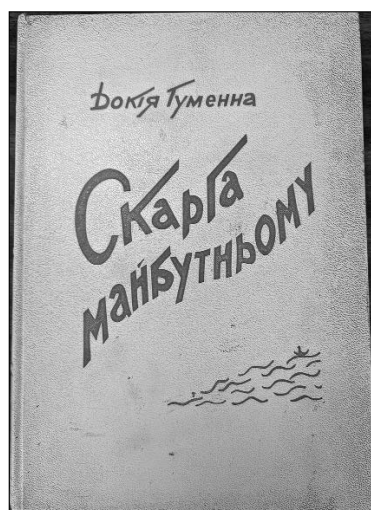
– Зараз багато українців розкидано по світу. Куди не прийдеш, чуєш рідну мову, бачиш знайомих людей.

У цьому питанні наша позиція проста та чесна: ми не збираємося агітувати людей повертатися до України або заплющувати очі на їхнє існування. Ні, ми хочемо об’єднати та згрупувати нашу діаспору за кордоном. Саме тому “UA EXPERTS” відкриває представництво в Канаді. Відповідні домовленості вже досягнуті. Тож запрошуємо українців Канади до співпраці.

– Яким ви бачите сучасне лідерство? Які побажання можете дати молодим лідерам?

– Проїшовши шлях від головного спеціаліста до заступника міністра та радника віцепрем’єрки з європейської та євроатлантичної інтеграції, я ніколи не пожалкував щодо свого вибору. Працювати та жити для того, щоб люди жили краще, формували повагу та толерантність одне до одного – це і є про сучасне лідерство.

Скажу словами свого натхненника В’ячеслава Чорновола: “Дай, Боже, нам любити Україну понад усе сьогодні – маючи, щоб не довелося потім гірко любити – втративши”.

“Це ж уже було!”

Виповнилося 120 років з дня народження письменниці Докії Гуменної. Кілька років тому мені довелося згадати її в документальному дослідженні про нашого земляка Івана Цибу, першого відомого поета на півдні теперішньої Харківщини. У тому контексті, що на початку 1920-х рр. його друг, просвітянин Віталій Самійленко був викладачем педагогіч-

них курсів на Київщині, де готували вчительок молодших класів. Серед учениць була й зовсім юна тоді дівчина Докія Гуменна.

Є і в мене одна книжка з її автографом, видана 1964 року в Нью-Йорку. Дарчий напис і автограф – це все-таки різні речі, але від того видання не менш цінне. А отримав я його, серед іншого, від фонду “Поміч Україні” при філії Суспільної Служби українців Канади в Торонто.

Є й продовження цієї книжки під назвою “Хрещатий яр”, у ньому розповідається про події в Києві 1941–1943 років. Разом вони складають діалогію. Є там, зокрема, й цікаве спостереження про те, хто ж саме “евакуйовувався” з Києва в серпні 1941 року, поки місто не було ще оточене. Переважно ті, хто мав владу і гроші. А ті, хто не мали цього, – залишалися.

Вас це не наштовхує на аналогію з подіями 2022 року, та й пізнішими?

А ті, хто залишився, пізніше пішли до Бабиного яру чи в подібні місця. В українському національному середовищі не було і не могло бути зловтіхи з цього при-

воду. А жаж був. Бо знали: вони на черзі. Люди намагалися допомогати одне одному, але з обережністю, бо Київ був насичений більшовицькою агентурою, для якої головний ворог не нацистські окупанти, а українські націоналісти. А чогось подібного до волонтерського руху тоді не існувало, бо це ознака демократичних країн, а не тоталітарних.

Були й інші спостереження-роздуми головної героїні Мар’яни про те, що радянська авіація не оминала своєю увагою Київ під час періодичних нічних нальотів. Здебільшого житлових кварталів. Це так, щоб не забували. Або помста за те, що довелося відступити, не все зруйнувавши чи вивізши. Німців та їхніх союзників з інших країн там було небагато, а отже, й засобів ППО не було. Щось подібне спостерігаємо і через 80 років. Спадає на думку крилатий вислів: “Це ж уже було!”

Мар’яні в кінці літа 1941 року все-таки вдалося втекти з “евакуаційного” поїзда і дивом пробитися в уже частково оточений Київ. Покидати свою

землю не було бажання. А її прототип Докія кілька років перед війною дивом уникала репресій, для цього їздила в археологічні експедиції. Але вже після 1943-го підмели б усіх, тому довелося їхати на Захід.

Вже на еміграції Докія написала роман-епопею “Діти Чумацького шляху” про життя українського села часів її дитинства і юності. А які то були роки, зна-

ємо. Не всі частини цього твору в мене є, але зате маю видане окремою книжкою історичне дослідження Д. Гуменної “Благослови, мати!”. Сама авторка дала визначення твору як “казка-есеї”, але насправді це не казка. Це багато ілюстрована розповідь про дуже давню історію України – як справжньої умовної колиці всієї індоєвропейської цивілізації. Про це писали сумнінні науковці й літератори і до, і після того, в їхньому числі і мій відомий земляк, київський науковець Георгій Чорний. Але в кожного можна знайти або нову інформацію, або подану під таким кутом, що допомагає по-іншому побачити вже відомі речі й доповнити цілісну картину. Та ще коли вишуканим художнім стилем про це пише письменниця.

Тож згадаймо цю жінку, що іноді називала себе автентичним грецьким іменем Евдотея, що означає добра богиня води. І не випадково на обкладинці згаданої книжки з автографом – хвильки, по яких пливе чийсь човник.

Володимир ВАКУЛЕНКО,
член НСПУ

Ігор ЗОЦ

У нас відбирають Вітчизну – хіба не зрозуміло? Чужі люди зі зброєю хочуть, щоб ми стали жити за їхніми правилами.

Обласна державна телерадіокомпанія ще з кінця лютого почала щовечора запрошувати на прями ефіри відомих людей, які закликали до єдності країни. Запросили і мене, але у визначений час розмову з журналістом замінили на виступ нового прокурора області. Між тим події загострювалися настільки, що заклики до здорового глузду вже не діяли.

Загравання з проросійськими маргіналами Донецької міськради в особі секретаря С. Богачова і його попередника на цій посаді федераліста-нардепа М. Левченка триває. Що відбувається?

Ігноруючи вимоги центральної влади, за підтримки міськради Донецька і нардепів-регіоналів, продовжують транслювати російські телеканали донецькі оператори: ТРК “Горизонт”, “Наdejда”, ДонАпекс, Матриця і Теленет, а також Бітнет у Добропіллі (15 квітня 2014 р.).

Вірять телебаченню чужої країни, радіють, що стільки українців постріляли, чекають на “бандер”, а їх усе немає.

Агресивний проросійський натовп... Говорити неможливо, нічого не слухають і лізуть битися.

Виходить, що зненависть донбасівців до української влади сильніша, ніж до терористів, які реально катують людей, прикриваючись боротьбою за “ДНР”.

“Навіщо мені сусіди, які лізуть в мій дім і хочуть у ньому жити?” – коментар на “Острів” невідомого (24.03.2014 р.).

Чому російські борці з бандерівцями йдуть воювати в регіони України, де бандерівців ніколи не було, і перемагають там банки і магазини? (Цитата не моя, але правильна).

Біля будівлі донецької СБУ стоїть “православна армія Донбасу” – у багатьох типовий російський акцент, відзначають “Новости Донбасса” (20.05.2014 р.).

“Мирні загарбники”, – оксюморон жителя Донецька, який не назвав себе (04.03.2014 р.).

Журналіст Павло Шеремет коментує в березні заяву з Москви президента-втікача щодо розстрілів на Майдані: “Он так и не понял, что произошло и, наверное, считает, что люди сами себя убивали”.

А жителів Донбасу взагалі-то

Розчавлені “русской весной-2014” Усього за два місяці в Донецьку не стало ні української влади, ні медіа

Неопубліковані раніше нотатки журналіста Ігоря Зоца про трагічні події в Донецьку 10 років тому і роль у них ЗМІ.

На 11 травня 2014 року, коли в Донецькій області відбувся псевдореферендум “ДНР”, місцеві медіа, за винятком кількох газет, або припинили роботу, або перейшли на бік бойовиків.

Ігор Зоц на той час був редактором єдиної українськомовної обласної газети “Донеччина”, і події весни 2014-го його видання висвітлювало достатньо змістовно, всебічно і патріотично, адже на очах відбувалося відторгнення частини України. Звичайно, зусиль небагатьох місцевих медіа було недостатньо для інформаційного спротиву агресору, але журналіст вважає, що свій професійний і громадянський обов’язок вони виконали. Всю інформацію, яку мали, друкували в газеті, яку випускали двічі на тиждень, а те, що не потрапляло на шпальти в “Донеччині” і мало суспільний інтерес, Ігор Зоц передавав колегам у столичні видання.

Деякі уривчасті і несистемні спостереження, думки чи враження з місця подій десятирічної давнини збереглися після вимушеного виїзду журналіста з окупованого Донецька. Вони певним чином передають атмосферу тих драматичних днів.

деяких дільницях області все-таки відбулися.

Наразі в Донецьку вже місяць безкарно діють проросійські бойовики: вбивають і б’ють донеччан, захоплюють держустанови і сіють страх. Прикро за деякі ЗМІ, що відверто підігрують екстремістам, друкуючи непереверену інформацію і не називають речі своїми іменами: ситуацію в Донецьку накручують саме з “братської” країни. Навіть убивство 13 березня 22-річного донеччанина Дмитра Чернявського, який мітингував за єдину Україну, не змусило місцеві газети чітко написати: в центрі міста вбивають за громадянську позицію. Більшість ЗМІ навіть не назвали прізвище загиблого.

Не називаючи проросійські провокації антидержавними, ЗМІ сприяють агресору. Змовчати – значить підтримали.

Про те, як царювали землячки, що бігом втекли з України, донеччани так і не дізналися – навесні 2014 обласні та місцеві медіа про обкрадену державу повідомляли мляво, навіть про скарги Межигір’я.

Сьогодні (8 квітня 2014 р.) вони влаштували погром в головному офісі нашої обласної влади, а завтра вони прийдуть до вас додому.

А де улюблене обласною владою Московське земляцтво Донбасу на чолі з М. Луньовим і Й. Кобзоном? Де їхній голос на захист України – неньки і Донеччини? Адже якщо війна – Донбас постраждає в першу чергу.

Звертаюся до найвідоміших артистів краю: народної артистки України Аліни Коробок, заслуженого артиста України Юрія Кукузенка (директор цирку), народного артиста України Вадима Пісарєва, – “зірки балету” – чому мовчите? (згодом названі митці співпрацюватимуть з “ДНР”. – І. З.).

Бутафорна “ДНР” робить заяви про реєстрацію... євреїв (?).

Бутафорний уряд використовують як ширму: немає жодної особи, відомої в Донецьку.

Немає “бандер”, а є агресори, які залякують нас, влаштовуючи безлад. Інформація про безчинства росіян у місцевих ЗМІ майже відсутня. Наприклад, “Вечерний Донецьк” щомоменту звітує ледь не про кожен крок “проросійських активістів”. Ось вони добивають у центрі міста лежачих проукраїнських мітингарів, хвацько розбивають зірваний з будівлі ОДА герб України, відправляються на вокзал, щоб зустріти поїзд зі Львова з “бандерами” тощо. Вся інформація подається з фотоілюстраціями і неодмінно в кадрі – прапорці РФ чи “ДНР”. Про те, що в місті та області є багато людей, що відстоюють єдність України, майже не повідомляється.

Жодна область досі не закли-

Газета теж була захисником України на сході

не запитували, чи потрібен нам їхній триколон, що це за така демократія “по-роски”? Вертайтеся до себе в РФ і там влаштовуйте погроми.

Сьогодні вони окупували Крим, це вже їхній 86-й чи 87-й федеральний округ, а завтра вони прийдуть у Донецьк чи Єнакієве. Невже хтось вірить, що люди зі зброєю принесуть щастя жителям нашого краю? Невже хтось і справді хоче, щоб вигнали зі свого житла, позбавили роботи і громадянських прав?

Життя кожного з нас в окупації нічого не вартуватиме. Навіщо тоді кликати чужих людей у влас-

ний дім! (20.03.2014 р.)

Одна з газет, що входить у холдинг Р. Ахметова, змінила акценти в своїй редакційній політиці: добряче полякавши обивателя міфічними “бандерівцями”, тепер погрожує “Правим сектором”, якого тут теж реально немає.

Тижневик “Донецкие новости” (16.04.2014 р.) з холдингу Р. Ахметова називає свого видавця “неперекаемим авторитетом”, а в матеріалі “Бунт” у підзаголовку пише про “повстанцев”, серед яких люди різні... Так, усякі там, але російських “туристів”,

яких більшість, газета не помічає. Втім, визначення бойовиків як “повстанців” набуло широкого поширення в місцевих ЗМІ під час боїв за Слов’янськ. Також бойовиків називає “ополченцями” газета “Донбасс”, одну з інформацій друкують під заголовком “Ополченці” проросійськими козаками і “фаготами” (08.05.2014 р.).

Але загалом серед усіх газет саме “Донбасс” найбільш об’єктивно інформував про події: видання не побоювалося написати і про добровольчий батальйон “Донбас”, і про втрати терористів під час першого бою за Донецький аеропорт 26 травня, і про вибори Президента України, що на

Останній наймасовіший мітинг українців у Донецьку 17 квітня 2014 р. зафіксував Сергій Ваганов

кала вводити війська іншої країни.

Але чи можна звинувачувати, якщо в значній частині населення немає відчуття України, немає патріотизму, якщо все одно де жити, лишень би “кормілі” та “развлекалі”. Є пристосуванство суспільне, побутує, погодимося, що це і є журналістика, подібна до другої відомої професії.

Насильством шлях до любові і злагоди не вимостиш.

Війна призведе до великих трагедій, зокрема і для мільйонів російсько-українських сімей.

Донецька міськрада голосує за новий топонімічний об’єкт — “Сквер пам’яті загиблих бійців “Беркута”. “Якщо так і далі піде, то під наглядом озброєних людей в масках Донецька міськрада проголосує за розстріл суддів Гагаського трибуналу”, — написав у Твіттері Антон Наголюк.

“Поки українська армія не стріляла — відбирали зброю і хором реготали: “от лохи”. Перестали підпускати — “убивці”, — пише невідомий автор на “Острів”.

17 квітня в Донецьку відбувся найбільший і останній мирний мітинг, який якось оживив згасаючу надію на те, що властиво вистояти. “Донецький патріотизм — не міф” — під таким заголовком я надрукував статтю в “Донеччині” 25 квітня, вона потрапила в соціальні мережі, а вже наступного вечора нам додому потелефонував з Молдови Іван Сорочинський, ще студентський товариш зі словами підтримки після прочитання статті. “Ми в себе так розуміємо: після Криму — ваш Донбас, потім вся Україна, а ми — наступні. Так що тримайтеся!” — сказав Іван.

Наприкінці квітня обласна державна телерадіокомпанія, яка постійно надавала ефір відомим донеччанам у програмі “Єдина країна”, припинила роботу під дулами автоматів бойовиків. Вони якось підозріло легко, як до рідного дому, потрапили до об’єкта під охороною і вже на другий день включили один з російських телеканалів з емблемою “ДНР” і агітацією за референдум.

Майже в один і той же день, як захопили ОДТРК, були злодійськи розгромлені редакції в Торезі (редакцію “Горняк” Анатолія Постнова закидали вночі “коктейлями Молотова” і Костянтинівці. Після погроз фізичної розправи Анатолій Герасимчук, редактор незалежного “Донецького аргумента”, припинив випуск газети. Причина: висвітлення діяльності сепаратистів не таке, як вони того бажують.

30 квітня 2014 р. “Донеччина” на першій шпальті друкує відкритого листа президенту РФ В. Путіну від жителя Слов’янська і нашого власкора Віктора Скрипника з вимогою забрати своїх терористів з міста і не втручатися більше в життя сусідньої країни. Місто перебувало в заручниках у бойовиків, місцеві газети не виходили, але пошту з Донецька ще доставляли, статтю Віктора Петровича прочитали і при зустрічі дякували, віддаючи належне

мужньому вчинку журналіста. Зізнаюся, непокоївся за безпеку ветерана, але він на публікації наполіг: “Ми не повинні кого-небудь боятися на своїй землі”.

Колега з Києва супроводжує у Донецьк японських журналістів. Де ми, а де Японія! Їх цікавила проте не лише українська проблема, а насамперед плани загарбників. У нас же спільний ворог! Говорили на камеру з годину, потім на їх прохання порадив для спілкування родину з селища Октябрьське — спочатку погодилися, а згодом відмовилися зустрічатися. Так, висловлювати свою думку в місті ставало небезпечно...

Адміністрація Палацу культури імені Шевченка в Донецьку відмовилася надавати сепаратистам приміщення для псевдореферендуму 11 травня.

Міська газета Харцизька “Родина” (15.05.2014 р.) виходить із звітом на двох шпальтах під заголовком “Референдум: небачений сплеск народної ініціативи”, де йдеться про голосування, під час якого “харцизяни продемонстрували незвичайну згуртованість і єдність”. Газета, що виходить російською, підсумки голосування на окремих дільницях подає українською мовою як “офіційну інформацію харцизької теркомісії ДНР”. Так ось, у таблиці є адреса дільничної комісії, чисельність виборців, скільки проголосувало і їх відсоток. Дані про “за” чи “проти” відсутні взагалі, зате звіт рясніє словами “свято”, “радісний настрій”, “свято на обличчях і в душах”. Серед світлин, що ілюструють радість жителів Харцизька, які підтримали “акт про державну самостійність ДНР” — молодята у весільному вбранні з групою бойовиків у балаклавах. “Харцизьке весілля за день до референдуму біля виконкомівських барикад”, — підпис. Жодного натяку на те, що так званий референдум незаконний і антидержавний, в газеті немає. Відсутні і коментарі людей, які не схвалюють дії сепаратистів.

Якщо рахувати від 1 березня, коли російські “туристи” почали розгойдувати ситуацію в Донецьку — всього 40 днів знадобилося сепаратистам, щоб захопити будівлю ОДА, 55 — щоб захопити державний телецентр, практично всі ТРК. Міські і районні газети або припинили свій вихід, або як “Дружковський рабочий” та “Родина” пішли служити незаконним збройним формуванням. До кінця травня залишалися з Україною і виконували свої професійні обов’язки “Донбас”, “Донеччина” і певним чином “Вечерний Донецьк”, який водночас не приховував своїх симпатій до сепаратистів. Щоправда, це не врятувало редактора “Вечірки” від наїзду бойовиків 2 червня. Наступного дня і на День журналіста 6 червня жодна з цих газет не вийшла...

З Днем журналіста України нашу редакцію привітав факсом Олег Федоров, фундатор Донбаського музею Василя Стуса. За кілька днів його не стало і не було де розмістити некролог — українські медіа в Донецьку припинили своє існування.

м. Донецьк,
березень — червень 2014 р.

Про минуле і сучасність Донеччини

Днями в читальній залі Національної історичної бібліотеки України відбулася зустріч “Клубу історичної книги”, під час якої було презентовано другий випуск історико-краєзнавчого альманаху “Донеччина: минуле і сучасність”.

В умовах сьогодення надзвичайно актуально збирати, зберігати та поширювати знання про свій край та його історію. Адже щодня ми читаємо повідомлення про руйнування та знищення нашої історичної спадщини. Тому фахівці відділу культурних комунікацій підготували книжкову виставку “Літературними стежками Донеччини”, яку було презентовано під час заходу. Мета виставки — відзначити видатних літераторів Донеччини, які зробили вагомий внесок в культурний розвиток регіону і країни.

Із вітальним словом виступила Ніна Волошинська, заступниця генерального директора з наукової роботи. Вона коротко та змістовно розповіла про проєктну, зокрема, краєзнавчу діяльність книгозбірні.

У зустрічі взяли участь і виступили Валерій Романько — голова правління Донецької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, головний редактор альманаху “Донеччина: минуле і сучасність”; Ігор Зоц — головний редактор тижневика “Слово Просвіти”, член редколегії альманаху “Донеччина: минуле і сучасність”; Тетяна Лисак — голова Слов’янської організації НСКУ, член редколегії альманаху; Олег Максименко — член ред-

колегії альманаху; Петро Гайворонський — голова краєзнавчого товариства “Оберіг” Покровської організації НСКУ.

Промовці розповіли, як працювалося над змістом альманаху, де представлені 30 статей, а також кілька поезій краєзнавців.

Читач ознайомиться, зокрема, з цікавими матеріалами з історії Савур-Могили, про оборонні споруди на Правобережжі середньої течії Сіверського Дінця, про заселення земель Хлібодарівської територіальної громади, про біографічні зв’язки з Донецьким краєм Бориса Грінченка, Григорія Костюка, дітей Романа Шухевича, Роланда Франка...

Тема російсько-української війни — у статтях Леоніда Щибрі “Окупація: як це було в Ізюмі”, Віктора Скрипника “Студенти пишуть про війну” та в легендах Петра Гайворонського.

Письменник і член редколегії “Слова Просвіти” Євген Букет надав статтю “Шляхами Донеч-

чини татари ходили палити Москву, щоб тримати її в покорі”.

Про діяльність “Просвіти” на Донеччині початку 1990-х років, зокрема про контент газети “Наше слово” та її фундатора Івана Бірчука, написав Ігор Зоц.

У розділі “З архіву” друкуються статті незабутніх Павла Мазура, Івана Овчаренка... Геннадій Плотниченко згадує полеглого Олександра Романьку, друкуються написані за життя роздуми Олександра “Вічне середньовіччя хворої провінції” — актуально й зараз!

У розділі “Поетичним рядком” — вірші Михайла Петренка, Станіслава Жуковського, Ольги Донеччанки, Сергія Горбатенка.

Петро Гайворонський вручив генеральний директорці Національної історичної бібліотеки Аллі Скорохватовій книжкові подарунки від краєзнавців Донеччини.

Власн. інф.
Фото із сайту НІБУ

Слідами воєнних злочинів

“Заклики до геноциду”: яке покарання чекає на кремлівських “геббельсів” та путінських виконавців воєнних злочинів? Скоєне московитами сьогодні часто порівнюють із нацистським варварством. Хоча не менш доречно порівняти їх із власне московськими злочинами, вчиненими у XVIII—XX ст. Поширення правдивої інформації, зокрема, про власні злочини, Кремль завжди блокував підкупом і терором, а в більшості випадків — фізичним знищенням свідків.

У столичному кінотеатрі “Жовтень” нещодавно відбулася прем’єра документального фільму “Знищити повністю або частково”. Команда незалежного українського медіа The Kyiv Independent організувала прем’єрний показ свого четвертого документального фільму-розслідування “Чи скоєє Росія геноцид в Україні?” У фільмі його автор, журналіст Данило Мокрик спілкується не тільки з науковцями, а й з потерпілими від воєнних злочинів

українцями, Осмислення цієї війни вкрай важливе для суспільства. Важливе не лише для історичних висновків, але й для того, аби давати собі раду із травмами, яких нам завдає ця жахлива війна. Цей фільм великою мірою — якраз про осмислення людських трагедій внаслідок російської окупації частини українських територій після 24 лютого 2022 року. У фільмі досліджується питання, яке є набагато складнішим, аніж може здатися на перший погляд: чи скоєє Росія геноцид в Україні? Росія скоєє в Україні воєнні злочини — злочин за злочином проти людяності. Але чи скоєє вона найстрашніший із можливих злочинів, спрямований на те, аби знищити українську націю як таку?

Команда The Kyiv Independent опитала жертв російських злочинів, ознайомила з документами, вивчила десятки годин російської пропаганди і опитала декількох найбільш авторитетних науковців. Все для того, аби встановити: чи

скоєє Росія в Україні “злочин над злочинами” — геноцид? Один із найбільш авторитетних вчених у цій сфері Вільям Шабас стверджує, що ні. Його колега Юджин Фінкель наполягає, що так. Український вчений Дмитро Коваль своєю чергою наголошує: “Без терміна “геноцид” неможливо дійсно зрозуміти війну росіяні проти українців”. Це зазначають і організатори прем’єрного показу.

У цьому фільмі ви побачите і почуєте не лише тих, хто стверджує, що Росія вчиняє в Україні геноцид. Ви побачите і почуєте дуже авторитетного вченого, який каже, що доказів геноциду недостатньо, і взагалі українці марнують зусилля на спроби довести, що це саме геноцид. Але насправді він корисний, бо вказує на реальні проблеми в доведенні геноциду. Якщо ми не будемо зважати на них, то будемо мати такий же “успіх”, як нещодавно в Суді ООН... Глядачі побачать у фільмі журналіста Данила Мокрика багато російської геноцидальної пропаганди і українців зі зламаними доллями. Словом, це малоприємний документальний фільм, але так необхідний, щоб його побачив як вітчизняний, але особливо важливо — іноземний глядач! Це потрібно не лише нам, а й “зовнішньому” світу. І що більше його подивляться, то більше сенсу в нашій боротьбі з нашим віковичним ворогом, яким завжди була і сьогодні є ордінська за своєю людиноненавистницькою поведінкою Московія з вкраденою у нас назвою Росія. Фільм є й англійською, тому його творці будуть вдячні за поширення серед іноземних друзів та знайомих.

Тож поширюймо правду про цю війну.

Підготував Георгій ЛУК’ЯНЧУК

Автор фільму, журналіст Данило Мокрик (перший ліворуч)
на презентації у кінотеатрі “Жовтень”

“Я вперше почула про волонтерів.
Дізналася, що є люди, які роблять добро,
не очікуючи чогось навзаєм”.

Анна БЄЛА,
студентка спеціальності
“Журналістика” КНУКіМ
Фото з мережі

6. Волонтери

Зима 2014-го. Щоки червоні від морозного повітря. Проте мені з моїм другом було байдуже. Що робити вдома? Доводилося тинятися зруйнованими вулицями. Ми часто ходили на блокпост і одного дня натрапили на скупчення військових і ще якихось незнайомих людей неподалік від руїн колишнього ресторану. Мешканців Карлівки можна було на пальцях порахувати, та й усіх військових ми знали добре. Тож я чітко зрозуміла, що в село приїхали незнайомці.

Робити було нічого, і ми з другом попленталися в гущу подій. Там стояла машина, з якої вивантажували різні коробки та пакети. Спочатку обережно спостерігали здалеку. Аж раптом Максим полетів вперед. Військовий Толик вже кричав йому привітання. Я ж невпевнено пленталася позаду.

— Що ви, діти? — крикнув Толик. — Солодкого хочете?

Ми енергійно кивнули у відповідь і, ніби жирафи, витягнули шиї, щоб заглянути всередину машини. Хтось швидко діставав з багажника важкі торби і передавав військовим. Тільки коли постать обернулася, я побачила, що це була жінка. Вона носила коротке біляве волосся і окуляри. Побачивши нас, вона хутко зістрибнула з багажника, широко усміхаючись.

— Їсти хочете? Зараз знайдемо вам щось.

Я ніяково стояла поруч з машиною і розглядала незнайомих людей. Максим же почувався з ними, ніби з давніми друзями. І, судячи з реакції жінки, вони теж його добре знали. Хтось із чоловіків дав нам з Максимом по важкуватому пакету з гостинцями.

Згодом вона розпитувала мене, скільки мені років, де навчаюся.

— Як вам тут живеться? — спитала вона, тримаючи навпроти камери.

— Погано живеться, — чесно відповіла я. — У нас повністю згорів будинок.

Вона кинула співчутливий погляд.

— Вам вистачає їжі?

— Нам волонтери привезли картоплю, тушонку. Дітям дамо, бо нема чого їсти. Ви нам допомагаєте, а ми — їм, тому що треба ділитися, так? Ми ж брати, — казав МIRON.

МIRON “Шустрий” був однією з фігур тих часів, якого я запам’ятала найбільше. Він справді був меткий. Енергії через край. Колись попросився стрибнути в татову машину з другом — у місто за ялинкою. Тато підвіз, і на зво-

Рідний дім, якого вже немає Зі щоденника юної донеччанки

ротному шляху бачив, як на блокпосту вона вже красується в новорічних іграшках. Хоч і була трохи пошарпана, але атмосферу свята військовим створювала.

Волонтерам я тоді не збрехала. МIRON справді колись навішав мене в магазині тяжким пакетом усього, що могло там вміститися.

— Кажи, що хочеш? Що тобі купити? — зупинив мене військовий, коли я вже відходила від прилавку з буханцем хліба.

— Нічого не треба, дякую, — ніяково відповіла я.

Він по-доброму закотив очі і обернувся до продавчині.

— Дайте мені оце печиво. Любиш таке? — глянув на мене.

Я повільно кивнула.

— Ще цей сік. Шоколад. Рулети. Що вона любить? — спитав він продавчиню.

— Мандарини візьміть. Новий рік скоро, — відповіла вона з усмішкою.

— Точно! Давайте. Ще якісь фрукти, яблука, банани. Так, цукерки ще давайте якісь. І вафлі. Любиш вафлі?

Мої очі розширювалися все більше і більше. Я стільки солодощів в одному пакеті не бачила вже багато років.

— Донесеш?

Я кліпнула спочатку на нього, потім на його руки, які передавали мені величезний пакет. Взявши смаколики, трохи хитнувшись, бо була тоді розміром з горобця. За силою так точно. Але донести такий скарб додому могла.

— Дякую вам! Велике-велике спасибі!

— Давай, дитино, — він поміхнувся. — Зі святом вас!

Тепер МIRON складав картоплю, тушонку, крупу в пакет, поки його знімала камера.

— А чого ви сюди приходите? — волонтерка поцікавилася, що ми, діти, робимо на блокпостах.

— Тому що сумно, — відповіла я. — Дітей на нашій вулиці немає. Ми з Максимом тут гуляємо.

— А в школу ходите?

— Вчора бомбили сильно, то ми в школу не пішли. Завтра, напевно, теж не підемо, тато ще подзвонить і дізнається. Але казав мені, що в школу вугілля не привезли, ми дуже мерзнемо. Та й не хочуть дітей випускати, щоб ми не боялися, бо обстріли можуть бути.

Вона трохи помовчала, розглядаючи мене. Від неї вийшло теплом, добром, ніби я знала її багато-багато років. Наче вона була

родичкою, частиною сім’ї.

Того дня я вперше почула про волонтерів. Вперше дізналася, що є люди, які роблять добро, не очікуючи чогось навзаєм, яким не байдуже, що відбувається у нас вдома. Для останнього кадру свого репортажу волонтерка привітала мене з прийдешнім новим роком і знімала, як я, маленька і худа, несла величезні пакети гостинців додому. Тоді я не знала, чи зустрінемося ми колись знову. Проте я цього дуже хотіла.

І наступна зустріч справді відбулася. До бабусиноного будинку підїхала величезна машина. Тато з мамою вийшли на вулицю

зустрічі з такими людьми почали вселяти в мене віру, що у світі існує добро. І це ще я не знала, що на мене очікує.

Мама гукнула мене з кухні:

— Дзвонили волонтери з Полтави. Просять, щоб ти до “Дружби” підійшла. (“Дружба” — це зруйнований ресторан, де я вперше познайомилась з волонтерами).

— А що там?

— Не знаю, — придумала мама. — Піди, подивися.

Снігу вже було по коліна. Я ледве пробиралася через цю смугу перешкод. Машину побачила здалеку.

Волонтери Наталя Святцева, військовий Толик, Максим і я в Карлівці

і зустріли на узбіччі Толика і вже знайому мені волонтерку. Вони повинні були привезти гуманітарку “кіборгам” під Донецьк. Однак самі, на жаль, не змогли цього зробити. Бої були надто потужними і загрожували смертельною небезпекою. Військові заборонили їм наблизитися. Проте допомога повинна була бути доставлена.

— Можна ми вивантажимо все у вас? — запитала волонтерка. — Ми передамо “кіборгам” адресу, вони приїдуть і заберуть.

— Без проблем, — відповіли батьки.

Одна з кімнат бабусиноного будинку була вздовж і впоперек завалена гуманітарною допомогою для військових. Певно, Толик домовився з волонтерами і запевнив їх, що наша сім’я зможе допомогти. Вони широко подякували, залишивши нам декілька коробок гуманітарки. Пам’ятаю, як

Цього разу їх ніби більше приїхало.

Я ніяково розширювала навколо. Усі активно заворушилися і усміхалися, дивлячись на мене. Так, ніби вони мене знали. Чому ж я їх не знала? Волонтерка вже схопила камеру і направила її на мене, а потім — на двері вантажівки.

— З новим роком! — і з цими словами двері відчинилися.

Спочатку я не повірила своїм очам. Ну не може просто зараз переді мною стояти новенький велосипед! Усвідомлення того, що він мій, що мені його подарували, миттєво викликало сльози. Я боялася (і соромилася) поворухнутися. Як взагалі потрібно поводитися? Як вкласти у свої слова ту подяку, яку я відчувала до цих людей?

Велосипед вже стягували з вантажівки, а я досі не могла зрозуміти, як правильно реагувати. Лише вичавила з себе “дякую” і зачаровано дивилася на велосипед, відчувуючи, що сльози вже котяться по щоках.

Ці люди були такими добрими! Кожен із них. Їхні усмішки були теплими й заспокійливими, їхні очі — ширими та світлими. Вони дивилися на мене так, ніби вони все знають, усе розуміють.

Цю волонтерку звали Наталя Святцева. Вона журналістка з Полтави, яка знімала репортажі про поїздки на фронт. Разом з “Полтавським батальйоном небайдужих” вона їздила в найгарячіші точки Донецької області. Наталя — одна з небагатьох журналісток, яка кричала про те, що відбувається на Донбасі.

Коли за декілька кілометрів від кривавої війни люди не хотіли про це навіть чути, люди з “Полтавського батальйону небайдужих”, за сотні кілометрів від Донецька були небайдужі до того, що відбувається у їхній країні, з їхніми громадянами. Їхній внесок у російсько-українську війну неможливо перебільшити. Вони допомагали нашим захисникам продуктами, одягом, ліками, генераторами, знімали репортажі і давали інтерв’ю на місцевому телеканалі, розповідаючи про дітей з блокпосту під Донецьком. Про нас із Максимом.

Я навіть не підозрювала, що мене знає все місто, поки Наталя не почала мені з кожною поїздкою розповідати: “Знаєш, ти взагалі-то зірка в Полтаві!” Тоді я просила показати репортажі, які вона знімала. Однак жодного разу так і не вдалося цього зробити. Ці відео я побачила лише через 10 років, скануючи сторінку Наталі у Фейсбуці. Важливість цих матеріалів для мене неможливо переоцінити, адже коли згорів мій будинок, разом з ними перетворилися на попіл мої дитячі фотографії. Тож зараз, у свої 20, я не маю ні дитячих фотографій, ні відеороликів (Як каже мій тато: “Відлік твого життя починається від 11-ти років”). Ці репортажі, які зафіксували мене одинадцятирічною дівчинкою, напевно, є однією з найцінніших речей, що в мене є. Ті декілька секунд, у яких я фігурую, — це єдина пам’ять про моє дитинство. І вже тільки за це я можу бути вдячна “Полтавському батальйону небайдужих”. За те, що вони запам’ятали мене дитиною.

Разом із велосипедом Наталя привезла подарунки від полтавських дітей — декілька коробок, де було зібрано все, що тільки можна. Вони писали листи, в яких бажали щасливого нового року і найскорішого мирного неба над головою. Дітям за сотні кілометрів було небайдуже до мене. Дівчинки з-під Донецька.

Крайнього разу, коли ми бачилися з Наталею, був весняний теплий день. Вона останні рази їздила в донецькі міста, наче поверталася з Авдіївки. Часу було небагато, хвилині 15, бо спішили у Полтаву. Я тоді вже вчилася в Селидовому, значно подорослішала.

— Яка ти вже доросла, — вона хитала головою, розглядаючи мене. Прямо, як у нашу першу зустріч. — А що після школи робитимеш?

— Поїду до Києва вчитися. На журналістику.

— Колегою будеш! — засміялася вона.

Лише через роки я усвідомлю, що саме Наталя була першою журналісткою, яку я зустріла в своєму житті.

Раптом вона хутко озирнулася, проводячи долонями по штаних.

— Що ж тобі дати... що ж тобі дати... — повторювала тихо, обертаючись навколо, ніби шукаючи щось.

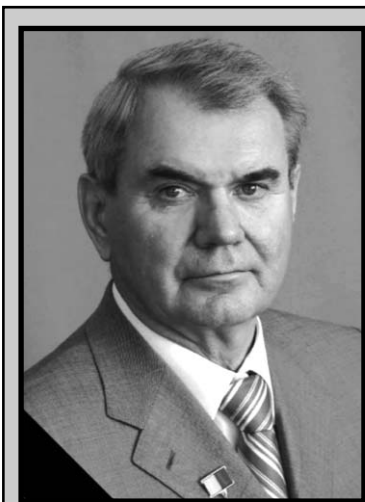
І раптом зняла перстень зі свого пальця.

— Ось, тримай, — поклала Наталя його мені в долоню і накрила своєю. — Нехай він буде з тобою.

Знову міцні обійми. Хвилина. І я вже махаю рукою машині, що відїжджає в далеку дорогу. Згадуючи все хороше, що зробили мені ці люди. Обіцяючи собі, що ніколи цього не забуду.

Відтоді срібний перстень на лівій руці я ніколи не знімала.

Карлівка — Селидове — Авдіївка — Київ — Запоріжжя

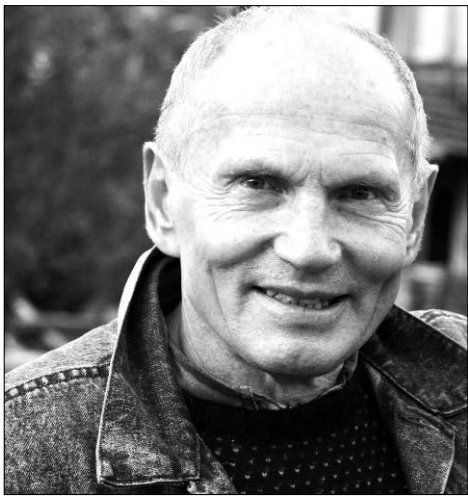

фундаментальних дисциплін.

Просвітяни глибоко засмучені втратою вченого і громадського діяча. Щиро співчуваємо рідним, усім, хто знав покійного. Світла йому пам’ять.

На 84-му році життя перестало битися серце Героя України, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Національної академії наук України, Почесного ректора Донецького національного університету імені В. Стуса, доктора фізико-математичних наук, професора Володимира Павловича Шевченка.

Тривалий час він очолював Донецьке обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. За ініціативи Володимира Шевченка в Донецьку було відкрито перший україномовний лицей для старшокласників із поглибленим вивченням

Ярослав КЕНДЗБОР

XX століття в історії нашого народу позначене вікопомними спробами відновити державну незалежність України. Це 22 січня 1918 р. (Київ, УНР), 1 листопада 1918 р. (ЗУНР, Львів), 22 січня 1919 р. (Акт злуки, Київ), 15 березня 1939 р. (Карпатська Україна, Хуст), 30 червня 1941 р. (Акт відновлення української державності, Львів), 24 серпня 1991 р. (Акт проголошення незалежності України, Київ).

Усі наміри відновити і утвердити свою Державу супроводжувалися неймовірними жертвами. В тому числі сьогоднішня кривава війна, як плата за 24 серпня 1991 року.

Пригадую, як ми, після ухвалення Акту незалежності, заспівали гімн України та “Ой у лузі червона калина”, втомлені, але щасливі покидали приміщення Парламенту. На майдані, перед будівлею ВР тисячі людей. Горять факели, співають, танцюють, ловлять нас, депутатів, цілють, обнімають. Радість безконечна. Народ торжествує. Багатьом з нас у що мить справді думалося, що ми, такі, молоді!

Без жодного пострілу, краплі крові, відновили Державну незалежність України. Зробили те, чого не могли, силою зброї домоглися наші попередники. З проблемами добралися до готелю “Київ”, щоби згризти якусь канапку, та що гріха таїти — підняти чарку. Тости, не соромлячись, проголосували одні й ті ж — яку велику історичну справу ми сьогодні зробили!..

Нарешті черга дійшла до В’ячеслава Чорновола. Він втомлено піднявся без видимої радості на обличчі, якусь мить промовчав, ніби збирав до купи найважливіші думки, і промовив: “Друзі, я поділяю нашу спільну радість. Ми ухвалили воістину історичний документ. Ваша правда, без жертв, без краплі крові. Але ліміт жертв і ріки крові ми вичерпали давно.

Воля, Свобода, Незалежність, не освячені кров’ю, на жаль, не цінуються своїм народом. Більше того, ми добре знаємо, хто у нас в сусідах. Ординська москва у спокою нас не залишить”. Так і сталося.

При всьому трагізмі сьогоднішньої ситуації представники українського шістдесятництва горді з того, що наші зусилля, праця, боротьба, віра в ідею незалежності неодмінно матеріалізуються у квітучу, щасливу, Українську Україну.

Українське шістдесятництво як суспільно-політичне явище прийшло на зміну збройної боротьби 40-50 років минулого століття, основою котрої були УПА і ОУН. Зброєю шістдесятництво взяло Слово і Правду. Було багато спроб звести цей рух до культурно-просвітницького явища, дискредитації знакових постатей цього процесу. Для “найбільш небезпечних” радянський режим мав табори Мордовії та Сибіру несходимого. Коротка хрущовська “відлига” закінчилася з приходом Леоніда Брежнєва. Масовий КГБістський погром українського шістдесятництва у серпні 1965, ще масовіший і жорстокіший — 12 січня 1972 року. На всі ці спогади наштовхнула мене книжка прикарпатського письменника Дмитра Іванціва з інтригуючою назвою “Ми — вони”. Біографічний роман про шістдесятника, дисидента Вадима Смогителя.

Зателефонувала мені сестра В’ячеслава Чорновола пані Валентина і схвилювано

Українське шістдесятництво. Провокативне сортування. Ми — вони

попросила розшукати цю книжку, бо у ній і автор, і головний герой паплюжать брата В’ячеслава, шанованих Левка Лук’яненка та інших персоналій, які пройшли мордовську Голгофу. У Львові книжки я не знайшов. Попросив голову франківських союзників пані Марію Вуянко, щоби пошукала у своєму місті. Перебуваючи 24 березня цього року на вечорі пам’яті В’ячеслава Чорновола, я отримав цю книжку. Прочитав. Мені стало моторошно. Про головного героя роману, Смогителя, думка сформувалася одразу. Але ж благословив цю книжку на вихід у світ голова Івано-Франківської письменницької організації пан Євген Баран. Невже не відчув, що вся ця бабринина головного героя, а відтак і автора роману, — суцільна антиукраїнська провокація? Уже обкладинка книжки мала б насторожити і автора, і рецензентів. У верхній частині синьо-жовтий прапор, на прапорі крупним шрифтом напис — “МИ”. Сюди за змістом “дисидент” Смогитель і автор роману поселяє себе, В. Стуса, І. Світличного, А. Горського та ще кількох достойних прізвищ. Нижче синьо-жовтого прапора — прапор червоний з серпом та молотом, п’ятикутною зіркою і надписом — “ВОНИ”. Вони, в розумінні автора і головного героя — зрадники: І. Дзюба, Д. Павличко, В. Чорновіл, Л. Лук’яненко, Є. Сверстюк, Л. Танюк, Ю. Бадзьо. Згадуються Сосюра, Тичина, Рильський та ін.

А тепер найцікавіше. Наведу кілька “філософських” думок “дисидента” Смогителя, які ретранслює автор роману.

Стор. 41: “Чи можна було Чорноволу і Лук’яненкові разом з Кравчуком і Фокініми, за спинами яких стояли КГБісти, брати участь у створенні Української держави?”

Стор. 142: “У Чорновола були гріхи, він не погоджувався з люстрацією КГБістів, бо нащадкам буде соромно за батьків. Коли його вбили, всі забули про це і почали ставити йому пам’ятники. Не Василю Симоненкові, Іванові Світличному, Аллі Горській, а запламованому Чорноволу”.

Стор. 261: “У Києві на виставці технічної літератури США Оксана Смішкевич запитала: — Вадиме, як гадаєш, хто із них продасться?”

— Світличний — ніколи, Драч — теж, а Дзюба вже продався. “Інтернаціоналізм чи русифікація?” він написав з позицій комуніста, — відповів Вадим”.

— Коли Кравчук прийшов до зали Київського Політехнічного інституту на з’їзд Руху, то сказав, що тризуб і жовто-блакитний прапор належать не тільки націоналістам, а й їм, маючи на увазі себе і ту частину народу, яка симпатизувала комуністам і КГБістам.

— Чорновіл, Драч виступали не від більшості народу. Народний Рух — це проєкт КГБ. Вадим це уявляє собі так: до СПУ прийшов майор КГБ і сказав, що ви злочинці перед своїм народом — створіть Рух і змиєте пляму.

Стор. 342: “Левко Лук’яненко — живий мученик нації? Засуджений режимом до вишки (а Іван Кандиба по тій же статті на 25 років), але не лише не розстріляний режимом, а якось дивно, що тим же режимом високо підставлений аж до Героя України та посла до Канади...”

Стор. 343: “Славко Чорновіл — безстрашний провідник нації?”

Львів. Почало темніти. П’ємо каву і ведемо якусь розмову. Раптом дзвоник, і в дверях з’являється жінка, котру Славко представляє як голову визвольного руху в Естонії. Буквально не минуло й 10 хвилин,

як гостя досить твердим голосом запитую: “Почему Хельсинская Группа Украины не провозглашает независимость?”. Після короткої, але несподіваної та напруженої паузи відповідь: “Мы еще не готовы к этому шагу”. В мене спітніло чоло, захотілося встати і заявити, що сказане Чорноволом не є правдою.

Не буду коментувати і розвалювати кожну витягнуту з книги цитату, бо переконаний, що ви, шановні читачі, самі, без моєї допомоги, усе зрозумієте.

Пульсує і в мене одне запитання. Навіщо автор роману запрошує у своє “творіння” “дисидента-шістдесятника”, адже він нічого подібного до “Лихо з розуму”, “Правосуддя чи рецидиви терору”, “Українського вісника” В. Чорновола, прокомуністичного, за визначенням Смогителя, “Інтернаціоналізм чи русифікація” І. Дзюби, “Більмо” М. Осадчого, публіцистики В. Мороза і багатьох інших знаних в Україні та світі особистостей не створив? Якщо автор хотів об’єктивної розповіді про період українського шістдесятництва, дякувати Богу, ще живий та активний Михайло Косів — земляк Дмитра Іванціва і, здається, навіть сусід з Вільхівки. Михайло — член Спілки письменників, президент Львівського клубу творчої молоді у 1962–1965 роках, один із команди В. Чорновола, яка видавала знаменитий “Український Вісник”, народний депутат п’яти скликань. Його частка праці і в Декларації про державний суверенітет, Акті проголошення незалежності, Конституції України. Із когорти шістдесятників залишилося зовсім небагато тих, хто залишив по собі добрий слід та пам’ять. Не можемо забувати, що саме явище — Рух шістдесятництва, до якого були залучені наші відомі каторжани-політв’язні і частина прозрілих комуністів, призвело до відновлення української державності. Але для повного розуміння постаті “дисидента” Смогителя напрошується ще один епізод, розказаний

КГБ увійти в довір’я. Це ніякий не лікар, а КГБіст, сказав Вадим дружині. Через кілька днів Петро прийшов знову. Запропонував Вадимові зустрітися у ресторані, що поруч. Приходь, відпочинемо, поговоримо. Вадим, підозрюючи Петра у тому, що він КГБіст, чомусь погодився. Тут мушу цитувати книгу стор. 187: “Петро вже чекав Вадима у ресторані. Стіл накритий на чотирих. Прийнуть дві сучки, подумав Вадим. Хвилин через 15 заходять дві вродливі дівчини: одна справжня україночка, красуня з довгою чорною косою, темними бровами, друга — з коротким білявим волоссям. Та, що з косою, називалася Марічкою, білявка — Ніною...”

Заграла музика. Чоловіки вийшли покурити. Петро запитав, котру вибираєш — чорняву чи біляву? — Чорняву, відповів. О другій ночі розійшлися. Вадим опинився в помешканні Марічки. Вдома борця за правду, принципи чекала дружина і синочок”.

Категоричність суджень, принципів, які демонстрував герой роману, не завжди були у нього під рукою. Не в гармонії його заклинання в любові до розтерзаній Україні і пошуки варіантів покинути її. Пригадую, як у 1988 році “заплямований” В. Чорновіл і М. Горинь, повернувшись з Мордовії, відновили вихід журналу “Український Вісник”. Влада влаштувала несамовите цькування цих істинних дисидентів у пресі на радіо, телебаченні. Парткоми у виробничих колективах організувати збори, мітинги з вимогами “видворить” за межі союзу цих “відщепенців”, які заважали нормально жити і працювати радянському народу. Чорновіл і Горинь звернулися до керівників західних держав, щоби у випадку їхньої депортації вони не приймали їх. Вони хочуть працювати і будувати свою державу.

Наш патріот і “дисидент”, коли Чорновіл-Лук’яненко, Кравчук і Фокін проголосили незалежність України, чкурнув в Америку і 15 років будовав там щасливе життя.

Ознайомившись зі своєрідним життєписом головного героя, маю певні ревнощі до нього. Коли мене у 1965 році чекісти і ректорат виключили з передостаннього курсу журналістики Франкового університету, я три роки не міг влаштуватися на найважчу та найчорнішу роботу. Навіть в асенізатори не взяли. А Вадимові, якого також відрахували з Київської консерваторії, ректор Андрій Штогаренко і КГБ порадили поїхати на рік на роботу у школу, привезти позитивну характеристику, перездати завалений екзамен і

буде все гаразд. Одним словом, особливих проблем з працевлаштуванням не було. Це повідомляє сам Вадим.

Думаю, що сказаного, наведеного достатньо, аби автор роману і головний персонаж подумали, порадилися, як вилізати з халепи, у яку потрапили. Сьогодні, у час страшної війни з московською ордою протиставляти частину нашої національної еліти іншій частині — це категорично неправильно. Вони разом творили сьогоднішню Україну. Я це знаю. Я живий свідок. Я був разом із ними.

Друге. Знайдіть спосіб спростувати написані там небиліщі і вибачитися перед рідними і близькими. Це безчесно і аморально базікати безвідповідальні речі про тих, кого уже немає. Вони не можуть опонувати вам. Знаю, що рідні обріданих готові позиватися до суду, щоби відстояти честь і гідність тих, хто заслуговує поваги.

Володимир ШПІЛЬЧАК,
дизайнер, член Національної
спілки архітекторів України,
заступник голови ІФ МО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка,
м. Івано-Франківськ

У читальному залі ЦБ Івано-Франківської МЦБС Департаменту культури міської ради відбулося відкриття персональної виставки “Барвистий світ Марічки Пазинюк” мисткині Марії Василівни Пазинюк, викладачки дизайну відокремленого структурного підрозділу Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського університету ім. В. Стефаніка, а також вищого професійного художнього училища № 3. Мисткиню декоративно-розпису прийшли привітати шанувальники творчості, друзі, її учні та студенти.

Модераторка заходу – бібліотекарка читального залу Оксана Дубовська розповіла, що Марія Пазинюк є уродженкою села Пороги Богородчанського району, малювати почала з юних років. У школі займала призові місця на олімпіадах з образотворчого мистецтва районного та обласного значення. Активна просвітянка, бере участь в заходах “Просвіти”, є лавреаткою обласної просвітянської премії імені Марійки Підгірянки, постійним членом журі обласних конкурсів, які організовує Івано-Франківський Центр естетичного виховання. Вона – членкиня і арт-терапевт Благодійного фонду “Ти-Ангел” (на волонтерських засадах), де займається арт-терапією з онкохворими дітьми, мисткиня декоративного розпису (атестована на народного майстра у Спільці Народних майстрів України), член Спільки дизайнерів України, магістр за спеціальністю “графічний дизайн”, їй надано стипен-

Барвистий світ Марічки Пазинюк

Марія Пазинюк (зліва) і модераторка заходу Оксана Дубовська

дію Президента України.

Привітали художниці, зокрема, Марія Гуцол – голова ІФ МО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка і правління обласного фонду “Милосердя та здоров’я”, заступниця ректора Івано-Франківського національного медичного університету. Майстриня Наталя Синиця висловила шире захоплення творчістю художниці. Щирі слова і теплі побажання мисткині висловили викладачі Івано-Франківського фахового коледжу

Прикарпатського університету Наталя Бажилюк, Тетяна Француженко, Василь Хомин і Оксана Селепій, викладачка Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Олія Тронь і волонтерка Ірина Тимчук.

Присутні на зустрічі мали можливість побачити унікальну карту-пазл “З Україною в серці”. Це робота, виконана акриловими фарбами на дошці. Вона складається з дев’яти частинок, які сим-

волізують дев’ять регіонів, що разом складають неподільну державу. Художниця спонукає вкотре відчувати гордість за свою Батьківщину та усвідомити істину, що Україна у нас одна – від мальовничих Карпат до степів Слобожанщини, від величного Києва до Причорномор’я, підкреслюючи своїми роботами унікальність та неповторність нашої держави, багатство її традицій, звичаїв, автентичність та багатогранність.

Пані Марія також представи-

ла увазі присутніх дерев’яні складні. Один із них має назву “Великодня березина”. Складень має форму великоднього яйця. Всередині – зображення дівчини, яка молиться та тримає в руках карту України та одягнена у каску червоно-чорних кольорів, оздоблену вервицею, яка є символом духовності.

У творчому доробку мисткині є унікальна книжка-розмальовка “Господарство бабусі Ганнусі”. Це видання є її авторським доробком арт-терапевта БФ “Ти-Ангел”. Вона відповідає за проведення мистецьких занять у відділенні дитячої онкогематології Івано-Франківської ОДКЛ. У книжці-розмальовці змалювала своє село та додала різноманітні загадки, авторства Наталії Микуляк. Книжка-розмальовка “Господарство бабусі Ганнусі” розрахована для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку і є чудовим інструментом для арт-терапії та загального творчого розвитку дітей.

“Ця особлива розмальовка створювалась для чудових сміливих дітей, які змушені протистояти всім перешкодам, що з’явилися в їхньому житті. Це спроба влаштувати дітям маленькі уявні канікули у бабусі в селі, де вони зможуть досхочу набутися поруч із живою природою, розгадувати авторські загадки та розмальовувати світ навколо себе у яскраві барви!” – розповіла авторка. Марія Василівна згадала і про методичний посібник “Комп’ютерне проектування”, авторкою якого вона є.

Захід пройшов цікаво і непомітно. Щирі слова подяки за творчість і волонтерську працю висловила завідувачка Івано-Франківської ЦБ МЦБС Ольга Кирста.

Приємно, що на цьому заході була присутня і мама мисткині.

Відзначили Всесвітній день фортепіано

Тетяна ДИМАНЬ,
композиторка

Всесвітній день фортепіано відзначається з 2015 року. Якщо з початку року порахувати 88 днів (саме така кількість клавирів у стандартного фортепіано), то у високосний рік цим днем буде 28 березня, а у звичайний – 29. Такий простий і водночас оригінальний підхід для визначення свята запропонував німецький композитор та музикант з Берліна Нільс Фрам (1982 р. н.).

Відзначення Всесвітнього дня фортепіано відбулося у Літературно-меморіальному музеї-квартирі імені Павла Тичини за участю учнів та студентів київських закладів. В. о. директорки Юлія Онопрієнко люб’язно прийняла артистів у затишній залі, де експонувалася виставка робіт українських художниць.

Концерт відкрили юні музиканти Київської дитячої школи мистецтв № 8, клас викладача-методиста Тетяни Димань. У виконанні Марти Гармаш прозвучали українські народні пісні “Ой лопнув обруч”; “Женчичок-бренчичок” в обробці Тетяни Димань та “Грицю, Грицю до роботи” – варіації в обробці композиторки. Катерина Портянко виконала “Вальс-жарт” Юрія Шуровського та варіації на українську народну пісню “Ой джигуне, джигуне” в обробці Тетяни Димань.

Ведуча концерту звернула увагу на роль фортепіано не тільки як сольного інструмента, а також на його вагомий аккомпануючий можливості, паритетну взаємодію концертмейстера та виконавця. Концертмейстер (*ital. concertista* – злагода) узгоджує свої дії з вокалістом або інструменталістами. Багато років діяльність піаніста-концертмейстера була недооціненою або другорядною. З розвитком музичної культури вона набула відповідного значення: у 1994 році Станіслав Віталійович Саварі, професор Донецької консерваторії, був удостоєний звання народного артиста України як перший концертмейстер.

Тетяна Молчанова – піаністка, докторка мистецтвознавства, професорка, завідувачка кафедри концертмейстерства Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка першою в Україні розробила підручник для учнів концертмейстерського класу. Вона організувала музичний фестиваль “Мистецтво піаніста-концертмейстера”, який у 2020 році став міжнародним.

Слухачі схвально сприйняли пісню “Дівчинка-вкраїнка” на слова Валентини Козак та музику Тетяни Димань у виконанні Катерини Портянко.

Студенти коледжу Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра поповнили концертну програму новим спектром цікавих алузій.

“Пісня” Левка Ревуцького, озвучена Марією Єремейчук, клас викладача-методиста Олени Бондаренко, прозвучала проникливо та лірично.

“Прелюдія та fuga” С-dur Мирослава Скорика у впевненому виконанні Сюзанни Галігузової, клас викладача-методиста Тетяни Півоварової, перенесла слухачів в інший світ емоцій – бурхливих, голосних, з широким діапазоном звуків, хроматичних утверджень та контрастних музичних образів.

“Хоровод на Болонії” з циклу “Відгомін століть” композитора Геннадія Саська ілюстрований Дар’єю Іваненко, клас викладача-методиста Тетяни Півоварової, спонукав слухачів згадати стародавній весняно-дзвінкий Київ.

Відаючи шану видатному поету XIX століття, автору власного стилю “кларнетизм” Павлу Тичині, в концерті прозвучали вірші “Україно моя, моя люба Вкраїно” та “Не бував ти у наших краях” у виконанні Тетяни Димань. Людмила Верета – лавреатка Всеукраїнських вокальних конкурсів, виконала пісню “Шумить жито, співа” на слова Павла Тичини та музику Тетяни Димань.

Завершальним акордом свята став виступ студентів Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, лавреатів міжнародних конкурсів, клас

Марії Пухляк – професорки, докторки філософії, заслуженої артистки України, арт-директорки Міжнародного фестивалю “Династія”, засновниці та керівниці ансамблю солістів “Solo Плюс”, піаністки у третьому поколінні.

“Коломийка” Мирослава Скорика у виконанні Наталії Соколенко – це світ духовної культури українського народу, його традицій, незламного духу гучульського краю.

Іван Франко писав: “Коломийка – це немов розсипане намисто з перлів, що перекочуються з місця на місце <...>. Тут сльози й радощі, турботи й забавки, серйозні мислі й жарти нашого народу, його життя від колиски до могили, його традиції й вірування, його громадянські й етичні ідеали”.

П’єса імпровізаційного тан-

цювального характеру у виконанні Н. Соколенко прозвучала емоційно та виразно. “Концертний етюд” на музику угорського композитора, піаніста та диригента Ернста фон Донань у виконанні Валерія Лешо переніс в атмосферу оркестрового звучання фортепіано.

Жива музика завжди залишає в серці слухачів незабутні враження, вона дарує людям оновлення та створює душевну гармонію.

Для учасників концерту, артистів трьох ступенів підготовки – це набуття досвіду, концертної практики, виховання відповідальності. Для досвідчених викладачів, які опікуються національною культурою – це поширення історико-культурної спадщини України та збереження традицій. Нам є чим пишатися!

Марія ДУДИДРА,

провідна бібліотекарка краєзнавчого відділення ЧОУНБ ім. М. Івасюка, м. Чернівці

Матеріали посібника відображають пісенну, музично-педагогічну та громадську діяльність композитора, життєво-творчий шлях, бібліо- та веббіографію. Хронологічні межі – 1993–2023 роки. Видання, до якого я мала честь долучитися, вміщує 1082 бібліографічних записи, згрупованих за розділами, однак не претендує на вичерпність.

Як модераторка зустрічі і авторка покажчика я повила слухачів сторінками видання, де ретельно зібрано матеріал про життя і творчу діяльність Івана Дерди.

Іван Михайлович – володар надзвичайного тембру і найвищої вокальної техніки, видатний інтерпретатор оперної, камерної та духовної музики, який завдяки природному артистизму й голосу зумів створити неповторні вокальні сценічні образи. Народився 28 травня 1963 року в селі Горошівці Заставнівського району Чернівецької області. У родині дітям змалку прищеплювали любов до рідної землі. Тож у хлопця рано прокинулася здатність відчувати краси природи, дивосвіту рідного краю. Як зізнався в дорослому віці Іван Михайлович, малим він любив бігати в лісі і співати там на весь голос, і взагалі все життя у нього з піснею.

Хочеться згадати слова земляка, заслуженого журналіста України, письменника Володимира Михайловського з нариса “Крутизна долають відчайдухи” про Івана Дерду: “...Скажу ствердно: він живе долею України – і вчора, і нині, і повсякчас! Бо серцем розуміє: об’їзної дороги до щастя, яка поминула б духовний світ, в Україні немає. І співак розбуджує цей світ піснею завдяки своєму таланту, патріотичності. Бо живе у тій вірі, що не тільки птаха здійсмає в небо, але й людину зводить з колін, яка завчасно окаянена непевністю, половинчастістю в собі, холодом серця до землі, по якій ходить... Чистота інтонації, внутрішня зосередженість, чітке звуковедення є основними засобами художньої виразності його співу. Голос-баритон Івана Дерди зігріває (і це найдорожче!) духовний український світ...”

Спочатку були середня і музична школи, а описля – навчання в Чернівецькому училищі культури, де отримав перші уроки співу у викладача Святослава Мельничука. Під час військової служби з армійським ансамблем пісні і танцю об’їздив з концертами як співак Білорусь, Латвію, Литву, Естонію та ін. (1981–1982 рр.). У 1983 році розпочав професійну артистичну діяльність, навчаючись на підготовчому відділенні вокального факультету Львівської державної консерваторії і одночасно працюючи артистом мімансу Львівського театру опери та балету імені С. Крушельницької (на той час – Львівський театр опери та балету ім. І. Франка). У 1985 році вступає на навчання в Львівську державну консерваторію ім. Миколи Лисенка і продовжує працювати в Львівському театрі опери та балету.

У 1990 році, після закінчення консерваторії, повертається на Буковину і розпочинає роботу провідним солістом Державного заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю під керівництвом лаврєата Національної премії ім. Т. Шевченка, народного артиста України Андрія Кушніренка, давши сценічне життя багатьом творам, які поклав маестро на музику. Іван Дерда багатьом новим творам дав творчі крила. Зокрема, став першим виконавцем кантати “Молось за тебе, Україно” (для соліста, хору і симфонічного оркестру), яка стала своєрідною візитівкою Буковини, “Думи про Сагайдачного” (для соліста, хору і оркестру), присвяченої Хотинській битві 1621 року, прем’єра якої відбулася під час відкриття пам’ятника гетьману Сагайдачному на території Хотинської фортеці (обидва твори – композитора Андрія Миколайовича Кушніренка, 1991).

Іван Михайлович створив і брав участь у багатьох концертних програмах, присвячених відродженню і забутих імен відомих митців України: Максиміліана Максакова, Соломії Крушельницької, Лідії Липковської, Ореста й Дениса Руснаків та інших. В активі концертної діяльності співака – понад 150 тематичних концертних програм. Він здійснив майже 2000 творчих виступів, з них добра третина – на благодійних засадах. І в час, коли підступний

Творець краси української пісні

Нещодавно в Чернівецькій обласній універсальній науковій бібліотеці (ЧОУНБ) ім. М. Івасюка відбулася презентація бібліографічного покажчика “Іван Дерда”, присвяченого 60-річчю від дня народження співака, композитора, народного артиста України, професора, викладача кафедри музики факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, громадського діяча Івана Михайловича Дерди.

російський агресор напав на Україну, Іван Дерда не припиняє донатити на ЗСУ. Сьогодні в залі є скринька “На допомогу ЗСУ”, куди охочі можуть задонатити на збір дрона. Співак – бажаний гість робітників промислових підприємств, трудівників села, інтелігенції, студентської та учнівської молоді. Наполегливість у праці для досягнення високої майстерності допомогла співакові стати переможцем багатьох конкурсів та фестивалів.

Особливим досягненням митця справедливо можна вважати концертні програми, присвячені вокальній музиці на вірші українських поетів-класиків: Т. Шевченка, І. Франка, Д. Павличка, де були репрезентовані музичні твори на вірші українських класиків і самого Івана Дерди. Великої уваги заслуговують пісні на вірші буковинських поетів-класиків української поезії Юрія Федьковича, Івана Бажанського, Корнила Ластівки, Дмитра Загула, а також сучасних майстрів поетичного слова – Бориса Бунчука, Василя Васкана, Василя Джурана, Віталія Колодія, Богдана Мельничука, Тамари Севернюк та ін. Це понад 200 пісень, які протягом трьох десятиліть лунають зі сцени в різних кутках світу, прославляючи Буковину та її неповторних поетів. Іван Михайлович дав путівник в життя багатьом творам як упорядник, співавтор і рецензент.

Він є автором навчальних репертуарних посібників, твори з яких користуються широкою популярністю серед викладачів вокалу і студентів. Для дітей та юнацтва Іван Дерда написав вокальні збірки “Коліска для матері” на вірші Івана Бажанського, “Дванадцять місяців” на вірші Віктора Скавроника, “Котику сіренький” (українські дитячі народні пісні в обробці М. Лисенка, К. Стеценка, Д. Ревуцького, М. Дремлюги). Для студентства видано авторські вокальні збірки, зокрема: “Кредо”, яка рекомендована Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для вищих навчальних закладів, вокальні цикли “Невмируща моя Україна” на вірші В. Васкана та “За знаком часу” на вірші Т. Севернюк; остання збірка є переможцем обласного конкурсу “Книга 2008 року” в номінації “Мистецтво”. Упорядковано репертуарні посібники, Я. Степовий “Вокальні твори” (на вірші українських поетів), Ф. Шуберт “Вільховий король” (український текст Д. Загула).

Яскравим внеском до скарбниці жанру камерно-вокальної лірики став вокальний цикл на вірші Тамари Севернюк “За знаком часу”. А вокальний цикл “Крізь віки” на вірші видатного українського поета Дмитра Павличка – це сторінка творчості співака і композитора, благословенна самим поетом, який був присутній на прем’єрі циклу в залі Чернівецької філармонії у 2012 році. За словами Дмитра Павличка, він знайшов в особі Івана Дерди споріднену душу, майстра пісенного жан-

ру, який тонко відчуває синтез поетичного слова і музики. Із захопленням слухали присутні в залі живе слово Дмитра Павличка, яке демонструвалося на екрані.

З 2002 року Іван Дерда викладає на кафедрі музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Особливої уваги заслуговує як педагог та вчений-науковець. Стає завідувачем секції вокальної підготовки кафедри музики в ЧНУ ім. Ю. Федьковича, з 2005 р. він – доцент кафедри музики, викладає вокальні й лекційні дисципліни, керує магістерськими та курсовими роботами, розробляє освітньо-навчальні посібники з курсів: “Вокальна підготовка”, “Основи сценічної майстерності”, “Основи акторської майстерності”, “Основи сценічної культури”.

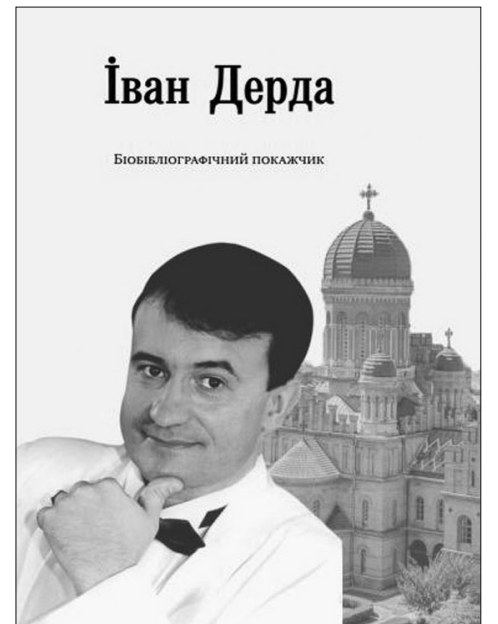
У 2008 році йому було надано вчене звання доцента, а з 2021 р. Івану Дерді присвоєно вчене звання професора кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Іван Михайлович тривалий час був заступником голови Чернівецького обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, а зараз – в. о. голови цього товариства. Він – постійний учасник вечорів на вшанування видатних діячів української культури.

Вдало підмітив Василь Андрійович Шендеровський – автор передмови “З плеяди славних буковинського краю (до 60-річчя від дня народження Івана Дерди)” – таку людську чесноту: “Іван Дерда досить довірлива людина, радіє успіхам наших краян, завжди відгукується на запрошення взяти участь у мистецьких, культурних заходах, презентаціях книг друзів, колег. Не один раз погоджувався бути на презентаціях і моїх книг про вчених, які організували бібліотеки Чернівців”.

Велике значення відводить Іван Михайлович ролі людини в цьому житті, сім’ї, любові до малої Батьківщини, до України, призначенню своєї місії на землі, духовному розуму. Про все це йдеться в його інтерв’ю і розмовах. А також про участь у фестивалях та Днях слов’янської писемності і культури. Інтерв’ю брали журналісти В. Джуран, Д. Андрухович, Л. Пустельник, В. Бурлака та С. Гнатишина, Іван та Ян Козельський, В. Китайгородська, журналіст таврійської газети О. Пасіченко та журналіст румунської газети М. Хуцкал. Спількування з ним – це радість людського взаєморозуміння, набуття творчого натхнення, відчуття родинності й затишку.

“З родини йде життя людини” – говорить українська народна мудрість. Повага до батьків, любов до дітей – ці родинні традиції передаються українцями із покоління в покоління. У залі присутня родина Івана Михайловича, яка завжди надихає на нові творчі звершення, є могутньою підтримкою, ідейним натхненником. Родина Дерд виховала двох донечок і синопка. А зараз тішаться трьома внуками-со-

коліками. З теплотою сімейного розуміння дружина Лідія Дмитрівна розповіла про сімейні будні і свята, про те, як вона підтримує чоловіка в усіх його починаннях. Відмітила, що Іван Михайлович є люблячим, турботливим чоловіком, батьком і надзвичайним дідусем.

У покажчику з 710 по 731 позицію зібрані вірші, проза та пісні-посвяти таких авторів, як Б. Мельничук, В. Васкан, Є. Антонюк, В. Джуран, К. Попович, Д. Павличко, В. Мацерук, М. Брозинський, О. Кобилянський та ін. Найбільше присвят зібрано у міжнародній серії листівок: “Сокровенний голос”, міжнарод. серія листівок віршів-присвят проф. каф. музики ф-ту педагогіки, психології та соціальної роботи ЧНУ ім. Ю. Федьковича, співакові Іванові Дерді: / автор ідеї, упоряд. Василь Джуран. Чернівці: Родовід, 2023. 24 л.

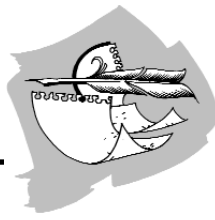
На обкладинці видання зображено портрет артиста, який написав заслужений художник України Іван Холоменюк у 1996 році. У збірці окрім присвят, вміщено інтерв’ю з Іваном, а також його спогади, присвяти своїм батькам, дружині та дітям.

В іменному покажчику нараховується більше 450 прізвищ та імен. Використано біля 60 джерел періодичних видань.

На презентацію покажчика “Іван Дерда” прийшли друзі, колеги, науковці і літературознавці, студенти і небайдужі до культури України. З теплими словами вдячності і пошани вітали Івана Михайловича доктор педагогічних наук, декан факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича Тетяна Федірчик; голова Чернівецького обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки, завідувач і викладач кафедри музики ЧНУ імені Ю. Федьковича, автор передмови “Лицар української пісні з Буковини” і не замінимий концертмейстер Вадим Лісовий; літературознавець, культуролог, просвітянин, професор, завідувач кафедри української літератури ЧНУ ім. Ю. Федьковича Володимир Антофійчук; завідувачка відділу археології, історії середніх віків та нової історії краю Чернівецького обласного краєзнавчого музею Оксана Драгомирьська; голова профспілок державних установ Чернівецької області Олександр Охримовський; заслужений працівник освіти України, громадсько-культурна діячка Тамара Мінченко; заслужений працівник культури України, заступниця директора ЧОУНБ ім. М. Івасюка Марія Довгань. Музичне привітання в супроводі гітари прозвучало від співака, викладача музики ЧНУ ім. Ю. Федьковича Георгія Постєвка, а також студенти-вихованці Івана Михайловича виконали з професійною майстерністю багатоголосся пісню “Лелеченьки”.

У розквіті творчих сил Іван Дерда зустрів 60-річний ювілей. Артиста не зіпсували ані слава, ані всенародна любов, ані численні нагороди. За всіх умов він залишається звичайною людиною, свідомим українцем, популяризатором і виконавцем українських пісень, подвижником на терені духовного відродження буковинського краю і всієї України. Іване Михайловичу, будьте багатим, як земля, а здоровим, як вода! До Перемоги!

Поезія комбатантів: невтраченість поколінь

Ірина ЗЕЛЕНЕНЬКА

Жалісливе сприйняття та ступорне зволікання у громадськості виникло на підставі імплементації в мистецтво проблематики війн і наслідків для людства, досвід і наслідки воєнних конфліктів злам століть було трансформовано під знаком питання — чи можна уникнути війн? І далі — чи є війна жорстокою закономірністю для умовного перерозподілу чи боротьби зла з добром? Чи можна розщепити загрозу на стадії її ідентифікації?

Українські письменники, безпосередньо пов'язані з бойовими діями (воїни, ветерани кількох хвиль війни, медики, воєнні журналісти тощо), волонтери, свідки боїв і атак на міста, нащадки воїнів (після Другої світової війни в СРСР їх називали підранками, за аналогією до поранених журавлят) опинилися в центрі літературного процесу (зі своєю правдою про арену гібридної й позиційної війни, про наступ і відступ, про полон і реабілітацію) і на його периферії водночас (на віддалі від тилу). Тому, аби тема війни в певний спосіб допомагала форсувати дипломатичну, фінансову й військову допомогу Україні, потрібно було б розвинути стратегії популяризації мистецтва про війну та її наслідки за кордоном, інтенсифікувавши програми перекладу. Звідси фіксуємо появу не надто відомого читачському загалові публічного іронічного висловлювання про те, що сучасний Ремарк, як і сучасний Гемінгвей, перебувають в окопах на українському Донбасі із нашивками ЗСУ, що повторює у своїх виступах і оглядах Станіслав Навицький.

Творчість комбатантів, учасників бойових дій впливає на розширення жанрової системи сучасної літератури (постали окопні щоденники, бліндажні записки). Зосібна, побільшало малої прози (великої та середньої батальної прози дещо менше, як і воєнної драми), есеїв та поезії, чи не найдинамічнішої форми літератури, що з'являється в окопно-бліндажних умовах і одразу ж потрапляє в усмережжя, медіа, в антології. Яскраві тематичне оновлення сучасної української літератури, явленої з-під пера модерністів старшого покоління, авторів-міленіалів (після постмодерністів).

Якою ж постає когорта мистців-воїнів? Їхня ява занадто глобальна, щоб бути несприйнятою як цілком окрема, сформована, така, що відтіснила тилового, мирного (іноді латентно диванного) автора. У письмі багатьох тилових авторів з'явилися слова, властиві лексиці військових (“трюхсотий”, “двохсотий”, “танчики”, “воги”), почуті з етерів, від військовиків, у рукописах воїнів іноді знаходимо абсолютну відсутність спеціалізованої лексики й бойової проблематики — і це сприймається як протест проти постійного виснажливого перебування в боротьбі, як емоційне згорання або ж як продуктивна ротаційна зміна, що додаватиме змісту поверненню на фронт заради продовження ефективної боротьби.

Війна в Україні — це окрема тема в національній літературі, у багатьох інших чільних європейських та американських літературах; це пропозиція переосмислення того, яким має бути мистецтво у XXI столітті, аби завершити всі конфлікти та врятувати людство. У 1920-х роках саме тема війни відтіснила на периферію чимало інших, здавалося б, універсальних, актуальних тем, власне, через своє загострене побутовання в усіх сферах людської діяльності, з 2014 року, хоча й до цього, з 2008 року, дещо ігнорована, набирала обертів.

Але периферії письма в Україні насправді немає, про що свідчить творчість тих, хто писав у полоні, в окупації чи в окопі — або знакова творчість є, як і постає, або явище не відбулося. Нав'язаний тоталітарною критикою принцип віддаленості від центру як периферійності мусить відійти в небуття.

Автор-воїн дещо дистанційований від автора-цивільного. Автор-цивільний може мати серед найближчого кола воїнів, які діляться досвідом і спогадами, аби пояснити перебіг подій. Сприйняті за допомогою візійно-емпатичного механізму, під впливом екзистенції та обсервації, твори вартісні вдається написати волонтерам і підранкам, постраждалим від війни. Фантазійне сприйняття війни з віддаленої, небіографічної позиції, у невістостій формі з невольними, романтичними емоціями (аби рупорно-вчасно), є більш численним; це, звісно, свідчення небайдужості, яке не становитиме значної художньої ваги (якщо не матиме формально-змістової довершеності). Тобто мілітарність, батальність, волонтаристська література посеред Європи в XXI столітті є об'єктивною.

Поділ літератури доби війни на літературу комбатантів і некомбатантів своєчасний. До 2022 року баталії були локалізовані на сході України, гібридизована форма війни поширилася на всі терени; це відображали у своєму україноцентричному письмі талановиті тилові автори. Із 24 лютого 2022 року активним чинником відтворення бойових дій стала левова частка України, частина залишилася гібридним полем. Одностайною стала думка мистців про те, що війна в Україні — це ламана, яка могла би стати фатальною прямою, якби не ЗСУ, НГУ, ССО. Тому за воєнну проблематику взялися й ті автори, які до 2022 року не торкалися її, а також вони взяли за зброю.

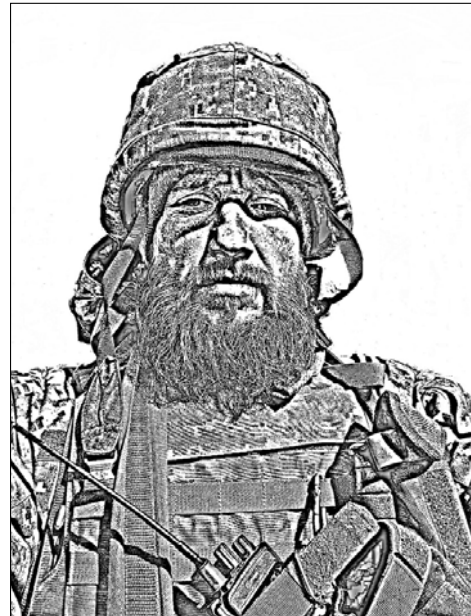
Звідси маємо зміни в моделюванні авторських концепцій, подібних до аналітичних образків і дайджестів, плачів матерів, голосіння удів і сиріт, молитов за Україну та її лицарство, страхітливих армагеддонних прокльонів на адресу ворога, ораторій і солословоспівів на адресу українського воїнства, численних присвят конкретним героям (загиблим і живим), портретів і шкідливих, закликів пророцтв, ліризованих програм розвитку України. І це поряд із традиційними жанрами балад, поем, пісень, послань, памфлетів, славнів (гімнів), од, легенд, монодрам, акростихів, загадок, у яких закодовані імена то героїв, то тиранів. Зрозумілим є внутрішній поділ воєнної літератури (за фазами війни, її інтенсивністю, ступенем відтворення у книгах), за тим, які з авторів стали вічниками, зниклими, а які продовжили боротьбу. Найяскравіших представників невтрачених (невитіснених, нерозстріляних) поколінь чимало, і ми не можемо дозволити собі травматичний досвід, у якому творчість героїв-захисників може стати/називатися забуттю, знебутою чи витісненою. Ідеться, якщо прагматично, про кілька поколінь комбатантів.

Книга *Гліба Бабича* “Вірші й пісні” (2021), що з'явилася напередодні повномасштабної, наповнена фронтowymi візіями першої фази війни, передчуттями другої, сподіваннями на перемогу, що звучить у поезії “Не схиливши в покорі коліна...”, де Україна явлена в камуфляжі, ведена за

руку Богом. Ротаційний досвід не позбавив автора живильного оптимізму, однак поет залишив за собою право називати воїнів (добровольців) дітьми України: “Незалежно від щільності бою, / Не хвилюйся — все буде, як треба. / Що б не сталося, знаєш, завжди над тобою / Твої діти утримують небо...”

Найвідомішим віршем воїна-мистця й науковця *Юрія Руфа (Дадака)* став публі-

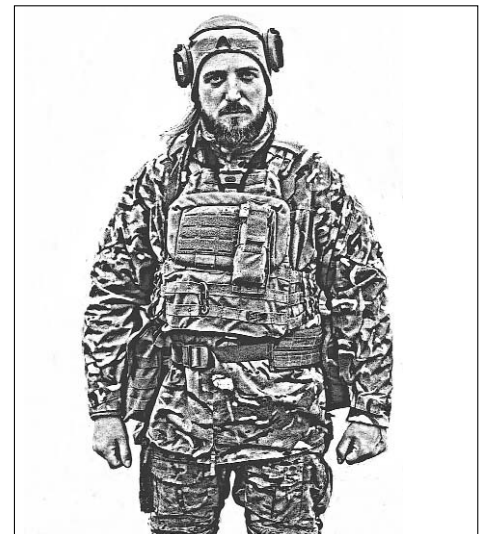
цистичний маніфест про гідність (він називав твори “віршованою пропагандою” й різко висловлювався про символізацію примиренства, нарікаючи на засилля зображень загиблого козака-низовика, який не виконав свою місію, та заплаканої дівчини-кріпачки), з ритмами, виписаними для музикування (чимало віршів поета стали рок-баладами): “Гідність для тих, хто гідний. / Воля для тих, хто вільний. / Мужність для тих, хто мужній. / Сила для тих, хто сильний. // Що може знати про Гідність той, хто її не має? / Що може знати про Волю той, хто її не знає? / Що може знати про Силу той, хто боїться Сили? / Кожному по потребах Доля чесноти віділить. // Кожному по заслугі, / Кожному по потребі. / Ким тобі в світі бути — / Вибір в руках у тебе...”

Ігор Мисяк після майданівського й бойового досвіду залишився романтиком і неоромантиком у поетичній та прозовій творчості (виданий окремо лише роман “Завод” (2022), інші твори — у періодичних виданнях); він лише тонко натякає на те, що трагіс війни й наділ неминучий для тих, хто вже бував у ньому. Урешті окремі рядки його поезії сприймаються сьогодні як пророцькі (а не лише самонавіювальні): “Глянь на мене ще один лиш раз, / Раптом завтра щось буде трагічно, / Дико і нечувано, незвично, / Глянь на мене ще один лиш раз. / Бо коли мене забудуть люди, / Пам'ять постирає імена, / Ти ж у мене бу-

деш лиш одна, / Як мене усі забудуть люди...”

Фронтowa поезія *Максима Крицова*,

вміщена у “Віршах з бійниці” (2024), вражає то своєю межовою конкретикою, то несподіваною ліризацією (тут пророцтва — лише похідні й наслідкові), всуціль замішаною на максимально можливий людській відвертості, на перспективах і ракурсах, на мазках із різних технік, на об'ємних контурах, на контрастах, покрізь які прослизає суперечливе майбутнє, у якому буде продовжено боротьбу, але вже без автора: “Моя голова котиться від посадки до посадки / як перекотиполе / чи м'яч / мої руки відірвані / проростуть фіалками навесні / мої ноги / розтягнуть собаки та коти / моя кров / вифарбує світ у новий червоний / Pantone людська кров / мої кістки / втягнуться в землю / утворять каркас”.

У збірці віршів *Іллі Чернілевського* “Я птах між тенет” (2023) багато внутрішньої

музики, зовні відчутна ваблива гармонія ритмів, а також акторське амплуа ліричного суб'єкта, який звільна бавиться смислами, відчуваючи минуність життя, закіль-

цьовуючи його не на глядачеві, слухачеві, читачеві, а на відлунні, яке ширшає. Фронтівих віршів небагато, але вони пояснюють кожну емоцію, виписану до добровольчої ініціативи, до 2022 року, підкріпленої свого часу дисидентською та майданівською ініціативами батька, Станіслава Чернілевського, урешті явлені в покладеній на музику “Завірюсі” (“Танцює в повітрі, свистить біля ніг...”): “І палець правиці кілька обійма / так міцно, наче дитину матуся. / І, чуючи залпи свинячих гармат, / кажу собі впевнено: / я повернуся...”. Подібне простежуємо в “Тягнеться тихо смужка світланку...”, у ліризації стрілецьких спостережень перед бойовим виходом: “Надія у квіточці на бездоріжжі, / думки, що поставив я на запобіжник. / Приціл, що шукає пожадливо цятку. / Ми знов перемаємо. Я обіцяю...”.

Чи не найвагомішою постаттю є, безперечно, **Борис Гуменюк**, якому вдалося, вже починаючи з “Блокпосту” (2016), зафіксувати героїчний спротив українців у двох фазах війни, фіксуючи найменші враження в публіцистиці, прозі, віршах із 2014 року. Пасторально-притчева “Стара шовковиця” оповідає про те, як молоді добровольці натрапили на шовковицю, б’ючись за Маріуполь у 2014 році (для “старої шовковиці”, що символізує пам’ять роду й старших у роду, найімовірніше – бабусю, вони є “хлопчиками”): “Стара шовковиця під Маріуполем / За свій більш ніж столітній вік / Ще не бачила стількох хлопчиків / Які галасливо ватагою обступили її з усіх боків / Жадібно пригоршами обривали її стиглі ягоди / Нагинали додолу гілля закрутили стару в танці / А якесь найменше хлопця / видряпалося аж на вершечок / РПГ кулемет автомати СВД каски бронжилети / Лежали акуратно складені в траві під деревом...”. Хвилинна радість молодиків, які не нажилися на світі, змінюється реакцією досвідного, враженого від солодкої, соковиті знахідки зникають у прийнятті початку бою: “Хлопчаки реготали / вилазили одне одному на плечі / Вимашували соком перестиглих ягід / руки і обличчя / Іноді зумисне / Щоб бути схожими / на героїв голлівудських фільмів / РПГ кулемет автомати СВД каски бронжилети / Лежали акуратно складені в траві під деревом / Десь за обрієм запрацювали чотири міномети / Кумедно так “раз-два-три” “раз” / Наче юнак стуксає умовним сигналом / у вікно до дівчини...”.

Олекса Бик, поет і бард, як і до війни та Революції Гідності, у звичній манері констатації, самоіронії, у фронтівих “Віршах на руці” (2016) спроектував, як відчайдухи з плином занурення у хронологію війни реагуюватимуть на неї. У ліричному портретуванні воїнів “Це люди, які забули значення слова страх...” (4.02.2015) чимало ребусного, переданого в займенниках, контурне зображення характеру війни зафіксоване у звичайному героїзмі – захищати й мститися за свої: “Це люди, які забули про значення слова “страх”, / бо смак горілої гуми прокрився до їх осель. / Ці люди ходять під кулі з цигаркою у зубах, / бо так надзвичайно зручно прикурювати коктейль. / Ці люди ковтають каву, закушуючи свинцем, / і йдуть по мінному полю, як Той колись по воді. / Ці люди носять гранату, і їх не беруть живцем, / і їм, далекі, плювати на сиве у бороді. / Вони, далекі, сприймають написане у псалмі / як доказ, що їх Всевишній підсаджує на броню. / Ці люди ховають друзів – таких, як вони самі, / і просять іще набоїв, і просять іще вогню”.

Сергій Татчин, не втрачаючи на фронті світоглядності художника, дизайнера й поета, як і до повномасштабної, колажуючи й обіграючи деталі, намагається ствердити всепереможний героїзм українців. Промовистою ілюстрацією є поезія “Навіть” (автор паспортизував твір, виставлений у всемережжя, – 10.08.22, Селидове), де через образ кота, який прибався до воїнів (вірного, бліндажного, штатного, українізованого), передає миті короткого перепочинку, перебігу думок солдата, які акумулю-

ють досвід бойових дій і відведення в тил: “у взводи забезпечення і вогневої підтримки / українізований котисько жирує й квітне. / а в мене – навіть вірша. навіть рими... навіть римки! / і – віршика, відповідно. / щоб оспівати смертне і уславити мимішне / в одвічній битві з пушкіністами і толстоєвськими. / нявчи мене, коте-брате, залишатися ніжним, / а тим паче – що є з ким! / тож вигинайся і трися, допоки літо в’яне / перестояним квітом в окремо взятому бійцеві! / Донеччина-Вінниця – ні живим, ні п’яним / вийти б на кінцеві! / іти собі через місто, передчувати дотики, / дуріти від незахищеності людської навали. / знати, що ти розплачешся... – я привіз тобі котика, / ми з ним воювали”.

Подібні настрої можна знайти в поезії **Станіслава Новицького**, який не афішує свій бойовий досвід, а нарочито мисливо приховує його в кодах, умішених у кільця (власне, з такого твору, схожого на заспів до засіву степового золотопілля, автор-воїн і снує-заснує павутинно-вуальну тяглість збірки “Із молитовника осені” (2024), аж видається, наче життєво поміркований ліричний герой віршів цієї збірки, спраглий одивнені любові неземної та тілесної, цілком спроможний під пресингом фатальності з-під рясни витягти АГС): “Тепло повітря / літній манускрипт / горять вітри / і степ горить од вітру / а ми з тобою / свідки самоти / а ми з тобою / тільки ми з тобою / не більше / і не менше на землі... // Вітри горять / вже догора типчина / сивіюче волосся ковили... // Земля вітрів / типчини й ковили / земля не убійної / причини... // Горять вітри / чи степ горить / не знаю...”.

Шокувати перебігом боїв чи ні, загострювати гіркий біль у коловерті втрат чи замовчувати подробиці, вирізняти чи тамувати фатальний натуралізм знищення й розпаду всього, чого торкається війна, – це дилема для багатьох авторів-фронтівиків, які все ж шукають християнську основу в усьому, що стається. Згадаємо знакових, більш і менш відомих загальові авторів, чий досвід участі у війні акумульований у ліричному письмі та буде позиціонований у подальших дослідженнях: **Сергія Пантюка, Олега Борода, Андрія Кириченка, Дмитра Вербица, Влада Сорда, Володимира Тимчука, Валерія Глушука, Олександра Гошилика, Андрія Гуменюка, Віктора Залевського, Олександра Лисака, Валерії Карпиленко, Олени Задорожної, Олега Короташа, Назара Розлуцького, Василя Муліка, Володимира Патоли, Володимира Скоростецького, Вадима Косарева, Юрія Щербика, Тараса Матвійва, Олександра Бережного, Сергія Браїляна, Михайла Буздигана, Олеса Сеніва, Олександра Стусенка, Романа Семисла, Артема Полежаки, Ігоря Мітрова, Сергія Рубніковича, Рустама Дмитрука, Михайла Плосковітова, Дмитра Лазуткіна, Володимира Биньо, Миколи Антошака, Артура Дроня, Ігоря Терьохіна, Олександра Мамає, Ігоря Астапенка, Олександра Положинського, Андрія Хливнюка, Миколи Воронина, Ярини Черногуз, Єлизавети Жарікової, Олени Герасим’юк, Дмитра Луняки, Ігоря Янішевського та ін.**

Отже, вірші комбатантів кількох поколінь у межах чітко окреслених хвиль сучасної війни в Україні відверто описують загрози й фіксують натяки щодо тяглість збройного конфлікту, але перебувають у дискурсі сучасності, не витіснені (як іноді намагаються кваліфікувати тилові дослідники, заганяючи лицарську творчість у прокрустове ложе умовностей), незалежно від того, претендують вони на геніальність чи ні. Твори про гібридну війну й безпосередню збройну агресію (себто про межовий героїзм українців і підлість ворогів, про кодекс честі й зраду, про любов і ненависть, про страждання й замилювання на тлі руйнацій, екокатастроф, смертності й небувалого розвитку технократичного суспільства у XXI столітті) дають нам можливість проаналізувати виклики сьогодення й ужити превентивних заходів, підготувати наступні покоління до чергових викликів і загроз.

Сучасне прочитання Руданського

Святослав ВАСИЛЬЧУК,
голова Житомирської “Просвіти”,
заслужений журналіст України

Кожен народ, що визволився з колоніальних кайданів, починає по-новому оцінювати свою історію, літературу, культуру та національних героїв. Усіх діячів науки, літератури, культури, які в найважливіші часи ворожої окупації та колоніального тиску імперії, насамперед російської, працювали, діяли задля добра рідного народу. Дзвонили у дзвони перед майже глухими духовно українцями, світили свічку перед майже незрячими, неписьменними, малограмотними земляками.

Аби збудити дух народу, розповісти про його славне минуле, піднести рівень національної свідомості і, врешті, підготувати до розуміння відновлення своєї вільної Української держави, загарбані і поневолені московськими окупантами.

Одним із таких дзвонарів був наш земляк, подолянин із недалекого від Вінниці села Хомутинці, поет і лікар Степан Руданський.

За часів совєцької доби влада і продажні українські борзописці-літератори та працівники освіти і культури зробили все, аби подати життєпис і творчість Степана Руданського як такого собі пересмішника, автора масних анекдотів та критикана релігійних діячів різних тодішніх конфесій: православної, римо-католицької та юдейської. Тобто нічого серйозного, такий собі побутовий рівень.

А воно ж зовсім не так! Уважно і неупереджено стали оцінювати творчість Степана Руданського, його згорьований життєпис лише за незалежної Української держави. І шораз більше і глибше проступав образ цього поета як вірного сина України, великого шанувальника українського слова, правдивої рідної історії, видатних історичних діячів.

Навчаючись у Кам’янець-Подільській духовній семінарії, а потім – у Санкт-Петербурзькій медико-хірургічній академії, працюючи згодом міським лікарем у Ялті (Крим), молодий подолянин свідомо і повсюдно послуговувався рідною українською мовою, писав нею вірші, перекладав твори давніх грецьких і римських письменників українською мовою, аби наблизити їх до розуміння зацікавлених представників української інтелігенції.

Не звертав уваги навіть на докори рідного батька – священника, який у листах до сина вимагав, аби той писав йому на “общепонятном языке”. Всюди спілкувався рідною мовою, навіть при зустрічі з російським імператором Олександром II, коли той відпочивав із сім’єю в Лівадійському палаці в Криму.

Погодьтеся, цей факт особливо красномовний, адже досі багато хто в нас “косить” під москаля, по-лакейськи запопадливо заглядає в рота зустрічному русковоряшому прихильникові “русского міра”.

Руданський захоплювався поезією Тараса Шевченка, декламував багато творів з “Кобзаря”, розповсюджував цю “біблію” для українців, а в розмові часто підтверджував мовлене цитатами з книги.

Відомий сучасний поет Дмитро Павличко так висловився про С. Руданського: “Іван Франко назвав Руданського найвищим у нас українським письменством біля Шевченка поетичним талантом XIX століття”.

Отже, вкотре читаючи й осмислюючи творчість нашого видатного земляка, відкриваєш нового для себе Степана Руданського. Насамперед закоханого в рідний край, рідне слово юнака, глибокого знавця народної творчості, гіркої правдивої історії, що призвела свого часу до поневолення України імперською ворожою москвою.

Оце, чітко сказав поет, і є головною бідою України. З душевним болом і обуренням висловився він у відомому вірші “До України”:

*Україно, Україно, моя рідна мати,
Чи ще довго над тобою будуть панувати?
Твоя слава – у могилах, а воля – в Сибіру,
От що тобі, матусенько, москалі зробили.
Гукни ж, гукни Україно, нещасная вдова.
Може, діти на твоїй голос обізвуться
знову!*

*Може, знову розв’яжуться зв’язані руки.
Може, знову бряжчатимуть козацькі
шаблюки.*

*Тоді вже нас не забудуть і московські
внуки,
Бо кров за кров катам нашим і муки
за муки!*

Цього вірша активно переписували і розповсюджували студенти Київського університету св. Володимира, тому його керівництво вважало, що автор С. Руданський – теж студент цього закладу. Тож буквально скаженіли від цього представники колоніальної адміністрації університету.

В іншому вірші – пісні “Гей, браття-козаки” – поет прямо закликає до повстання й побиття ворогів:

*Нехай знову брязне шабелька стальная
В козацьких залізних руках.
Нехай знову ляжуть ворожій кості
Могилами в наших степах!*

Чи не про нинішній час ці рядки? Про російсько-українську війну, що триває вже десять років на східно-південному фронті завдовжки в 1300 км, де героїчне українське військо відбиває шалені атаки московських загарбників і завдало величезних втрат окупантам у живій силі й бойовій техніці. “Могилами в наших степах” уже лягли понад 450 тис. московських загарбників, до мільйона їх поранено, знищено майже 50 тис. одиниць бойової техніки ворога: танків, гармат, РСЗВ, літаків, гелікоптерів, ракет, дронів-безпілотників.

Ось як уміло й успішно б’ють “московських онуків” наші українські онуки. І ми впевнені: “могилами в наших степах” ляже вся загарбницька московська орда!

Тож за щирі синівську любов до матері-України, вболівання за її волю і крашу долю шануємо майстра слова Степана Руданського. Він за суттю своєю наш сучасник, наш побратим у боротьбі за душу українців, за незалежну Україну, за вічне й вільне існування волелюбного українського народу і його незалежної Держави!

Шана і повага будителям української людності. Одним із таких був (і є нині) наш славний земляк із сумною усмішкою чародія, тонкий лірик і український патріот, талановитий поет Степан Руданський.

Р. С. За книгу “Із славетного роду Руданських” про правнучатого племінника С. Руданського – військового лікаря Олексія Васильовича Боржковського з Житомира – та нові дослідження життя і творчості Степана Руданського автор книги Святослав Васильчук удостоєний звання лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Степана Руданського за 2023 рік.

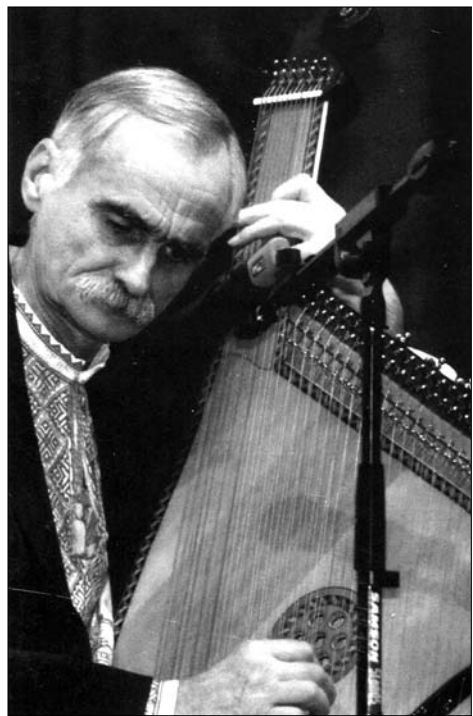

Візитівка неповторного народного мелосу

Дещо про українське кобзарство як феномен національної культури

Тарас ГОЛОВКО

Унікальне за своїм змістом науково-популярне видання з'явилося завдяки старанням відомого серед шанувальників музичних старожитностей народного артиста України, бандуриста і кобзаря Володимира Єсіпка. Виступивши в ролі редактора-упорядника, він наповнив книжку ґрунтовними статтями, присвятивши винятковому явищу європейської культури — українському кобзарству. З плінном часу воно перетворилося на кобзарське мистецтво, яке поширилося у світі (насамперед там, де компактно проживали емігранти-українці), відіграючи роль своєрідної візитівки неповторного народного мелосу.

Кобзар, народний артист України
Володимир Єсіпок

Видання відкривається статтею "Кобза і бандура", написаною свого часу кобзарем, композитором і письменником Миколою Литвином. У ній автор досліджує походження старовинних музичних інструментів, які століттями використовувалися самобутніми музикантами — кобзарями для музичного супроводу народних дум і пісень. Найпоширеніші з них дійшли до нашого часу, зокрема, "Утеча трьох братів з Азова", "Самарські брати", "Маруся Богуславка", "Іван Богуславський", "Самійло Кішка", "Олексій Попович", "Іван Ковчовченко", "Прощання козака", "Соколя", "Сестра і брат"...

Автор аналізує чимало рідкісних першоджерел, з яких постає потужний духовний струмінь, дбайливо виплеканий не одним поколінням народних співців — справжніх носіїв культурного коду української нації. Микола Литвин відшукав в архівах рідкісну статтю Павла Тичини, написану в 1940 році з нагоди 50-річчя з дня смерті одного з найяскравіших кобзарів позаминулого століття Остапа Вересая. Цитований Литвином абзац з написаного поетом-класиком про уславленого виконавця народних дум, історичних, побутових, жартівливих та сатиричних пісень відображає становлення цього жанру музичного мистецтва в умовах фактичного національного гніту впродовж чотирьох минулих століть: "Історія кобзарства на Україні, як і всяка історія, не являє собою чогось рівного, гладенького. Історія кобзарства переживала різні етапи розвитку: наростання, розквіт і занепад. А відповідно до цього весь час мінявся і самий образ кобзаря — від активного, бойового до підтопаного нуждою, злиднями побитого і навпаки". На думку Литвина, саме на добу Гетьманщини припадає найбільший розквіт кобзарської справи, коли українці відчували волю і в пам'яті народній закарбувалися на віки імена тих, хто заради неї віддав власне життя.

У другій статті Миколи Литвина "Мов

Навіть незважаючи на гарячу фазу російсько-української війни, коли щодня відвоюється кожен метр захопленої ворогом території на сході і півдні, а рашисти планомірно обстрілюють міста і села, культурне життя в країні не затихає, тим самим демонструючи стійкість, незламність і зрілість української нації. На підтвердження цих слів, за кілька сотень кілометрів від лінії фронту, у місті Луцьку, пробилася життєдайним паростком ошатна книжка "Кобзарі", що побачила світ у приватному поліграфічному підприємстві "Волинська друкарня".

тихий шелест козацьких хорогов" тема народження кобзарського мистецтва в середні віки доповнюється цікавою авторською розповіддю про часи Руїни, коли українська людність потрапила у московське колоніальне ярмо, що одразу ж знайшло своє відображення у пісенній народній творчості. Автор переконливо доводить, що, приміром, такі пісні як "Про правду і неправду" чи "Ой, біда, біда чайці-небозі" виникли як реакція на трагічні обставини для українського народу, змушеного через недалекоглядність своїх провідників терпіти приниження і сваволлю російських поневолювачів. Литвин захоплюється тогочасними кобзарями, особливо тими з них, хто у важкі часи не змірився з колоніальним рабством, зберіг людську гідність і не йшов на компроміс із власною совістю, відмовившись прислужувати московським зайдам. Серед них згадується Остап Вересай, який, на відміну від Олексія Розума (майбутній граф Розумовський — фаворит імператриці Єлизавети) чи Григорія Любистка, не принижувався, а виконував перед панством на бандурі неприємні для їхнього вуха бунтівливі пісні. І, напевне, є Божа справедливість до тих, хто морально не занепав, не протиставив себе упослідженому народу, а розділив з ним гірку долю. "До могили Любистка, так приголубленого царицею, народ вже давно забув стежку — ніхто не знає, де, в якій землі спочиває "двору її імператорської величності співаної музики тенорист і російський дворянин Г. М. Л.", на могилі ж Остапа Вересая з ранньої весни до пізньої осені яріють живі квіти всенародної любові", — підсумовує Микола Литвин життєву місію знаменитого незрячого кобзаря, який назавжди залишиться для українців справжнім моральним авторитетом.

Стаття "Кобзарі-бандуристи XIX — початку XX століття", представлена у книзі, належить братам Мішаловим. Один із них мешкає в Торонто (Канада), інший — в Сідней (Австралія). Ця ретроспективна історична розвідка дає повне уявлення про творчість відомих українських кобзарів з минулих століть, котрі за життя постійно викликали інтерес не лише у місцевої публіки, а й багатьох письменників, композиторів, мистецтвознавців і художників. Саме завдяки записам, публікаціям у тодіш-

Портрет кобзаря Михайла Кравченка,
1908 рік. О. Сластіон

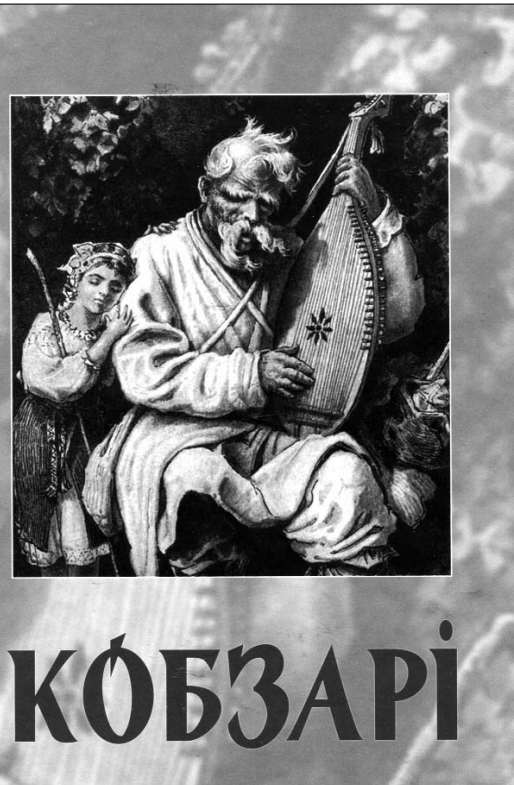
ніх газетах і журналах, а ще малюнкам, які збереглися до наших днів, широкий читачський і глядацький загал має змогу зануритися у давні часи, коли російське самодержавство одверто здійснювало культурний геноцид стосовно українського народу, забороняючи або переслідуючи кобзарів як виразників нескореності українського духу. Автори розкривають низку маловідомих фактів про зародження кобзарства в різних регіонах України, насамперед на Полтавщині, Сіверщині і Слобожанщині, широко використовуючи у своїй розповіді записи відомого етнографа, графіка і педагога Опанаса Сластіона, зробленим ним під час етнографічних експедицій Україною.

Ще навчаючись у Петербурзькій академії мистецтв, він у середині 70-х років позаминулого століття відвідав Пирятинський і Лохвицький повіти Полтавської губернії, де намалював портрети кількох кобзарів і записав від них багато народних дум. Ці та інші портрети кобзарів, майстерно виконані Опанасом Сластіоном, були використані братами Мішаловими в якості ілюстрацій до тексту публікації. Читач має змогу побачити портрети таких кобзарів як Семен Зозуля, Петро Неховай-зуб, Трифон Магадин, Дмитро Скорик, Остап Калний, Микола Дубина, Самійло Яшний, Опанас Савченко, Іван Жовнянський, Михайло Кравченко, Федір Кушнерик, Петро Сіроштан, Степан Пасюга, Павло Гашенко...

Усі портретні малюнки датовані 1876—1910 роками. Приміром, кобзаря Самійла Яшого, якому тоді виповнилося майже дев'яносто років, Опанас Сластіон зустрів на ярмарку в Миргороді. У репертуарі вибіленого свинюю кобзаря було дві думи "Втеча трьох братів з города Азова, з турецької неволі", "Бідна вдова й три сини", а ще історична пісня "Дівка-бранка". Сластіон зобразив Яшого під час гри на бандурі в присутності дівчинки-поводирки, яка прихилилась до руки бандуриста.

Іншого кобзаря — Михайла Кравченка з Полтавщини — художник-етнограф намалював у профіль та ще й написав про нього велику за обсягом статтю "Кобзар Михайло Кравченко і його думи", опубліковану журналом "Кіевская старина" ("Київська минувшина") в 1902 році. Одним із учнів Михайла Кравченка був Федір Кушнерик, який самотужки навчився грати не лише на бандурі, а й на скрипці і фісгармонії. Він дожив до тих часів, коли більшовики в Україні силою захопили владу і музикант-виконавець змушений був змінювати свій репертуар відповідно до вказівок і наполягань правлячої партії. Його лояльність була оцінена, бо під кінець 30-х Кушнерика прийняли до Спілки письменників України. Ще раніше Опанас Сластіон, як дізнається читач із розповіді братів Мішалових, створив портрет цього кобзаря, використавши в графічній композиції мотиви однієї зі створених ним пісень.

Утиски національної культури українців у російській імперії поступово трансформувались у радянську, починаючи з 20-х років минулого століття, і часто набували ганебних проявів. У статті "Запорізький марш" диригента, художнього керівника Національного академічного оркестру народних інструментів України, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Віктора Гуцала розповідається про

один із таких прикрих епізодів, що трапився у так звані застійні роки. В публікації згадуються перипетії, що розгорнулися навколо "Запорізького маршу", коли в 1969 році на сцені Національної опери його вперше було виконано видатним кобзарем, композитором Євгеном Адамцевичем. Цей музичний твір вразив усіх присутніх на концерті, викликавши бурю овацій. За словами Віктора Гуцала, мелодія спонукала його написати новий твір, на основі цього маршу, для виконання цілим оркестром, укомплектованим різними музичними інструментами.

Але не так сталося, як гадалося. Напевно, хтось у високих партійних комітетах виявив "політичну пильність", уледівши в "Запорізькому марші" мотиви пісень січових стрільців. Трохи прозвучавши на радіо в оновленій версії, марш, тишком-нишком, фактично заборонили, бо розмагнітили півку, а Віктору Гуцалу ще й довелося змінювати місце роботи. Підсумовуючи свої сумні спогади, пов'язані з роботою над новою інтерпретацією "Запорізького маршу", уславлений диригент на самкінець зазначає: "Високохудожність маршу давала привід окремим людям говорити про те, що начебто марш був написаний великим Бетховеном, на замовлення гетьмана Розумовського. Звичайно, це було приємно чути, але думаю, що геній народу здатний створити такі шедеври, які стають мистецькими пам'ятками і захоплюють слухачів протягом багатьох століть".

Так історично склалося, що не в усіх регіонах України кобзарське мистецтво розвивалося рівномірно. Власне з цієї констатації і починає статтю "Традиції кобзарського мистецтва у здобутках волинських бандуристів" мистецтвознавиця Наталія Чернецька. Діяльність перших бандуристів на Волині припадає на кінець 20-х та 30-х років XX століття. У цей період зазвучали музичні твори, сповнені душевного піднесення, у виконанні таких відомих бандуристів-волинців як Данило Щербина, Кость Місевич, Дмитро Гонта, Модест Левицький, Ганна Білоуб. Саме з їхніми іменами пов'язане зародження бандурного мистецтва у волинському краї. Особливий внесок у цю справу, як вважає авторка, вніс письменник, громадський діяч, лікар і педагог Модест Левицький, який на межі двох століть, зацікавившись грою на бандурі, створив перший в історії Луцької української гімназії гурток бандуристів. Після поразки української революції і вимушеної еміграції, Модест Левицький, працюючи викладачем української мови й лікарем в Українській господарчій академії в м. Подєбрадах у Чехії, у 20-х роках відвідував школу гри на бандурі при товаристві "Кобзар", організованій відомим бандуристом-віртуозом Василем Ємцем. У спогадах про М. Левицького В. Ємець, зокре-

ма, згадував: “...особливо було приємно бачити серед моїх учнів такого заслуженого українського діяча як д-ра Модеста Лівицького, що, незважаючи на свій вік, одним з перших зголосився до науки і молодших потягнув за собою”.

Посіяні попередниками зерна на музичному ґрунті зійшли рясними сходами наприкінці 50-х років, коли у Волинській області з’явилося Луцьке музичне училище, де відкрили клас бандури. Під орудою молодого на той час викладача Юлія Бокового, випускника Київської консерваторії, пошастило за короткий час організувати ансамбль бандуристів, у репертуарі якого було кілька десятків старовинних дум і пісень, започаткувати майстерню з ремонту музичних інструментів. Упродовж чотирьох десятиліть педагогічної діяльності Боковий підготував майже сімдесят професійних музикантів-бандуристів, які й досі працюють у різних музичних закладах країни.

Книга “Кобзарі” завершується статтю “Кобзарське мистецтво” Володимира Єсипка. Знайомлячись з його біографією, читач дізнається, що народився він 1950 року у Полтаві, закінчив там музичне училище та Київську державну консерваторію. Майже чверть століття працював у Національному оркестрі народних інструментів України. У середині 90-х разом із однодумцями організував Всеукраїнську спілку кобзарів, нині – Національна спілка кобзарів України. Впродовж останніх років поєднує виконавську діяльність із педагогічною у Київському національному університеті культури і мистецтв. На думку фахових музикознавців, в його виконанні народна манера органічно пов’язана з академічною, репертуар складається з народних дум, історичних, ліричних, жартівливих пісень, а також творів сучасних авторів. Аудіозаписи Володимира Єсипка збережені у фондах Українського радіо та телебачення. У творчому доробку митця також аудіокасети, музичний фільм, публі-

згуртувались навколо кобзаря з бандурою, слухаючи у його виконанні героїчні пісні. Внизу фотографії вказано дату: 1920 рік. На жаль, нещасливий рік в історії України після припинення існування УНР. На іншій – витяг з протоколу про засудження до страти сумнозвісною “трійкою” кобзаря, народного артиста України Івана Кучури-Кучеренка. Володимир Єсипок згадує у публікації, як у перші роки більшовицької влади українські кобзарі, носії автентичної культури, потрапили під маши-

Портрет кобзаря Дмитра Скорика,
1876 рік. О. Сластіон

ну чекістських репресій з боку режиму, який вважав їх збєраками, здатними збурити народні маси і викликати спротив.

Двічі у 20-х роках минулого століття більшовики збиралися фізично знищити ненависний їм кобзарський рух, та все не випадало нагоди. Аж з’явилася вона 1934 року, коли під виглядом кобзарського з’їзду в Харкові до оперного театру було звезено з усієї України цвіт народного музичного мистецтва, а після його закінчення начебто до тисячі митців було доставлено в Козачу Лопань, де вже на них чекали вириті траншеї й озброєні майстри заплічних справ, які і розправилися з учасниками того з’їзду..

Відтак з’являються одна за одною постанови ЦК ВКП (б) у другій половині 20-х років, зокрема, “Про заборону збєрацтва”, “Про обов’язкову реєстрацію музичних інструментів у відділках міліції і НКВС”, “Про затвердження репертуару в установах НКВД”, “Положення про індивідуальну та колективну музико-виконавську діяльність”, що мали на меті встановити цензуру, взяти під тотальний контроль кобзарів, ідейно їх “перекувати”, а інших – фізично знищити за націоналістичні переконання. Не випадково автор згадує вакханалію, яка зчинилася після публікації в 1944 році глибоко патріотичного вірша “Любіть Україну” Володимира Сосюри і реакцію на нього тодішнього заступника голови Ради міністрів СРСР Лазаря Кагановича, котрий зварганив з цього приводу статтю у “Правді” під назвою “Проти ідеологічних перекувань”. Розглядаючи цей кричущий факт протистояння між двома діаметрально протилежними світоглядами, що тривав не одне століття, автор приходиться до висновку: “Український патріотичний дух у народі завжди існував за всіх режимів і за всіх часів, і якщо не дозволяли за радянської влади любити батьківщину напрямки, то він винайшов спосіб любові до України опосередковано – любили пісню, любили музику, любили мову, любили українських героїв, але теж не всім можна було відкрито любити у той час. Лише безмірна любов до української бандури залишалася незмінною”.

Немає сумніву, що книжка “Кобзарі”, випущена власним коштом Володимира Єсипка, стане доброю підмогою для тих, хто цікавиться українським кобзарським мистецтвом, цим феноменом національної культури, що віками доводив свою вітальність і здатність утверджуватися за будь-яких несприятливих обставин.

Медики-просвітяни Катеринославщини

о. Юрій Мищик,
д. і. н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Нещодавно побачило світ фундаментальне краєзнавче дослідження “З любов’ю і самозреченням. Нариси про лікарів Придніпров’я XIX – першої половини XX століть” (Дніпро, 2024, 550 стор.). Його авторами є чільний краєзнавець Дніпра Микола Чабан, лікарі-краєзнавці доцент Зоя Шевцова і професор Володимир Гапонов. Книга по суті є історією медицини й медичної служби на Катеринославщині. Чи треба комусь доводити значення медицини, яка відіграє надзвичайно велику роль у забезпеченні здоров’я нації, а в наш час, коли Україна веде тяжку війну проти імперіалістичних зазіхань Москви, рятує життя наших поранених воїнів?..

Важливо, що автори не обмежуються суто медичними аспектами, а розкривають тему через біографії лікарів-подвижників, які працювали на громадській ниві, як от народний лікар Катеринослава Іван Лешко-Попель (1860–1903), були активними членами “Просвіти”. Про зміст книги дають уявлення назви дев’яти її розділів: З минулого медичної служби Придніпров’я; Земські лікарі; На викладацькій і науковій роботі; Санітарні лікарі; Жінки-медики Січеславщини; Лікарі-промисловці та жертводавці; Лейб-медики; Катеринославські лікарі німецького походження; Подвижники. У підрозділах розкриваються цікаві сюжети, як от: Катеринославські медики – члени товариства “Просвіта”; Академік Дмитро Яворницький у колі лікарів; Патронажний лікар Ольга Косач-Кривинюк – сестра Лесі Українки; Шість поколінь роду Крендовських; Брати Аскоченські: Аристарх – лікар, Віктор – публіцист; Успіхи братів Вербових у медицині, літературі та малярстві; Біля витоків медичної служби в Таромському.

Особливо цікаво читати нариси про діячів катеринославської “Просвіти” (понад 30). Тут знаходимо історії про Оксану Біднову (Трубу), згадану вище Ольгу Косач-Кривинюк, Наталю Мазепу-Сингалевич, Наталю Шоголеву, Пантелеймона Блонського (члена Центральної Ради), Юхима Павловського (кореспондента М. Грушевського), лікаря-письменника Кесаря Білювського та ін. Автор не обмежується викладом фактів, дотичних до конкретного медика, а й широко висвітлює історію його роду, причому не тільки дідів-праділів, але й нащадків, багато уваги приділяють їхній діяльності на літературному і взагалі мистецькому полі. Так, детально розповідається не тільки про лікаря Антона Смідовича, а й про його рідню. Його кузеном був відомий письменник Вікентій Вересаєв (Смідович), його прадід Михайло Смідович – учасник польського повстання 1830–1831 рр. Кузенами лікарки Надії Кирпотенко були брати Кашенки – Микола (академік, біолог і медик) і Адріан

Нариси про лікарів Придніпров’я
XIX – першої половини XX століть

(письменник). Батьком медика Тараса Білозерського був кирило-мефодієвець, друг Тараса Шевченка Василь Білозерський.

Не обходять увагою і трагічні сторінки в історії медичних родів: більшовицькі репресії, внаслідок яких чимало лікарів-просвітян або громадських діячів були розстріляні чи загинули в сталінських концтаборах. Зокрема, йдеться про революціонера Г. Хрустальова-Носаря, розстріляного у 1919 р. (до цього вбивства причетний Троцький), повстанця Трифона Гладченка (розстріляного більшовиками у 1920 р.), міністра УНР Миколи Стасюка (заарештованого НКВД у 1943 р.), репресованих у справі СВУ 1930 р. чотирьох медиків та ін.

Читаючи цю книгу, кожен може знайти для себе щось цікаве: заснування медичного інституту в Дніпрі, лікарень у містах та селах, діяльність катеринославців в еміграції, козацькі сторінки в історії їхніх родів, пов’язаність із Катеринославиною лавреата Нобелівської премії Іллі Мечникова. Особисто мене зацікавили ті сторінки книги, де йдеться про лікаря-просвітянина Юхима Павловського (з його онуком доцентом Борисом Павловським у працював у Запорозькому педінституті), про колегу по праці в Національному університеті “Києво-Могилянська Академія” професора Володимира Полтавця.

Книга видана на якісному папері, містить багато фотографій, як старих, так і сучасних, має обширні додатки, в т. ч. фотолітопис з історії медицини Придніпров’я, іменний покажчик. Легко читається і є важливою як для медиків, так і для широкого кола читачів, що цікавляться історією краю.

Вітаємо авторів і бажаємо нових творчих успіхів!

Портрет кобзаря Петра Неховайзуба,
1875 рік. О. Сластіон

кація статей, кілька репертуарних збірок бандуриста.

Епіграфом до своєї публікації Володимир Єсипок використав рядки із поезії, що належить Івану Коваленку, дисиденту-поету:

Чи жила б Україна без кобзи-бандури?
Чи світила б колись нам свободи зоря?
Чи знесли б ми без неї неволю й тортури?
Чи без неї діждали б ми Кобзаря?

У цих символічних словах сконцентрована потужна духовна сила українського народу, який внутрішньо не змирився з неволею, накинutoю північним сусідом у результаті невідомої політики керманівців. Кобзарі, як давньогрецькі рапсоди, співом і грою на бандурі надихали вояків армії УНР, Січових стрільців, гайдамаків перед боями з червоними і білими поневолювачами, які зазіхали на українську землю і прагнули знову підкорити місцеве населення.

Автор, ілюструючи публікацію, розмістив дві рідкісні світліни. На одній зображено Січових стрільців на привалі, які

Майстер історичного роману

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

З нагоди 95-річчя від дня народження видатного українського письменника, багаторічного голови НСПУ, Героя України Юрія Мушкетика в Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого організовано книжкову виставку, на якій представлено творчий доробок письменника, а також документи, що містять інформацію про його життя і творчість.

А в Національному музеї літератури України та Товаристві “Знання” відбулися літературно-мистецькі заходи до 95-річчя з дня народження Юрія Мушкетика.

Перед численними шанувальниками його творчості виступили відомі письменники, літературознавці, керівники урядо-

Василь Неволов, Василь Кушерець

вих, навчальних, просвітніх та громадських організацій і відомств, прозвучали уривки з його творів. Серед промовців – нинішній голова НСПУ український поет і публіцист Михайло Сидоржевський; літературознавець, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка, академік НАН Микола Жулинський; доктор філологічних наук, літературознавець і професор КНУ імені Тараса Шевченка Михайло Наєнко; голова правління Товариства “Знання”, член-кореспондент НАПН України Василь Кушерець та ін. Окрасою заходу стала мистецька частина урочистостей.

Суголосні часові концерти

На головній концертній сцені країни нещодавно відбулися дві знакові події – ювілейні концерти народної артистки України Оксани Білозір та Національного академічного оркестру народних інструментів України (НАОНІ).

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото із соціальних мереж

Команда палацу організувала концерт легендарної української співачки з нагоди 45-річчя її творчої діяльності. І, попри всі складності, їм вдалося створити справжнє свято. Результат перевершив усі очікування. Це був аншлаґ! На концерт запросили військових та медиків, людей, які щодня самовіддано боронять нашу країну від ворога та рятують мільйони життів.

– Я хочу подякувати кожному з вас за те, що ви не покинули Україну, що ми проживаємо спільну історію разом із рідною землею, – з такими словами Оксана Білозір звернулася до глядачів, відкриваючи концерт. – Всі ми з вами люди доброї волі, дякую кожному з вас. Сьогодні для мене особливий день. Особливий творчий вихід на сцену, на якій я виросла. Пам’ятаю, як я робила перші кроки з-за цих куліс. Відтоді минуло 45 років. І весь цей час ви були зі мною. Дякую вам!

Нині українці по всіх світах єднаються. Я мала можливість поїздити по американському і європейському континентах. Наші українці виходять на великі площі міст багатьох країн і закликають бути разом з Україною. Ми всі відчуваємо причетність до неймовірної потуги української нації і нашої глибокої української культури.

Коли я зайшла в цей зал, то сказала: “Боже, який благословенний день ти сьогодні нам дав. Яка погода, сонце, яке духовне свято!” У залі особливі гості – це наші воїни, які проходять реабілітацію, повернулися на відновлення. А на фронті сьогодні йде страшний бій. Вони охороняють нас, вони дають нам можливість утверджувати життя. Це те, що ми робимо сьогодні з вами. Ніхто не зламає волю українців до свободи та незалежності. І ця внутрішня сила наших спільних дій, цієї спільної молитви простягнута до Господа, простягнута до небес, дає нам віру в силу, надію і любов.

Ми ще не знаємо всіх наших загиблих бійців, але вже пишемо книгу пам’яті. Ми не забудемо нікого, кожне світле ім’я запишемо в книгу мужності. Будемо називати їхніми іменами вулиці, сквери, школи. Кожне святе ім’я буде закарбоване в кожному українському серці...

Цього вечора прозвучали прекрасні пісні, які написали Олександр Злотник, Вадим Крищенко, Оксана Білозір, Богдан Стельмах, Павло Зібров, Анатолій Говорадло, Андрій Демиденко, Анатолій Матвійчук, Дмитро Ципердюк, Віталій Волкомор, Ігор Лазаревський, Петро Запотічний, Володимир Будейчук, Катерина Костюк, Микола Мозговий, Світлана Пика, Олег Макаревич, Лілія Золотоноша, Геннадій Татарченко, Олег Шак, Олександр Вратарьов та Ігор Білозір.

Почався концерт з пісні “Кровинка”, яку знає майже кожен українець. Наступну – “Кленова балада” – присвятили пам’яті тих, хто навіки залишився молодим.

– Хай твої пісні летять по білому світу! Хай радіє народ. Хай через твою творчість весь світ дізнається про Україну. Лети, хвилі і радій, – з такими словами до пані Оксани звернувся народний артист України Павло Зібров. А вона виконала його пісню “Остання ніч кохання”, яку Зібров 20 років тому написав для себе, але потім вирішив подарувати Білозір. Також подарунком для глядачів стало перше україномовне виконання пісні “Жінка, що кохаю я”, яку Зібров 26 років тому присвятив своїй дружині.

– Велике спасибі за честь стояти з вами на одній сцені і співати разом, – наголосив колишній студент Оксани Білозір, а нині

народний артист України Віктор Павлік. Він пригадав, як колись запропонував співачці разом виконати українську народну пісню “Гиля, гиля, сірі гуси”. Ця пісня прозвучала і під час концерту. Також Віктор заспівав твір, який присвятив своїй дружині Катерині.

– Я переконаний, що тут є люди з усіх усюд нашої прекрасної країни, – зазначив співак Віктор Винник. – Де б ми не були – тут чи в світах, звідки б ми не походили – зі сходу чи з заходу, півночі чи півдня – всі ми українці.

Він також подарував одну зі своїх нових пісень.

Після нього на сцену вийшов Анатолій Говорадло. У його виконанні прозвучала написана 30 років тому пісня “Хто винен в тім”, яка, на жаль, не втратила своєї актуальності до сьогодні. Другий його твір – “Я вільний, як вітер над морем”, був більш оптимістичним. Після цього Оксана Білозір заспівала пісні, написані для неї Анатолієм Говорадлом.

Далі співачка згадала трагічну і водночас радісну сторінку свого життя. Тоді маловідома група “Ватра” зняла фільм і в жорстокі радянські часи на весь союз прозвучала українською мовою стрічка про світле свято Різдва. Це було щось неймовірне. Це були пісні Ігоря Білозіра, які полетіли у світ. На них виросло не одне покоління українців. І навіть ті українці, які ніколи не були в Україні, вивчали за цими піснями українську мову, культивували ті цінності, які суголосні з нашими. Прозвучала одна з найкращих пісень Ігоря Білозіра, написаних для Оксани, – “Коханий”.

Після цього Оксана Білозір розповіла про свою волонтерську діяльність. З 2014 року вона займається пошуком та обліком полонених. Завдяки їй з полону повернулося 327 бійців. Потім багато їздила з концертами на передову, назавжди запам’яталася поїздка у Піски, під час якої познайомилася з лікарем, що врятував життя трьох дітей, які підірвалися на розтяжці. А присвятою всім медикам, які рятують життя українським воїнам, стала пісня “Кажуть, люди не літають”.

Друге відділення концерту розпочалося піснею “Дві орелі”, наступною була “Червоне намисто”. У певний момент пані Оксана ще не знала, яка буде пісня, але одразу погодилася її виконувати, щойно почула назву. Пролунала й відома всім українська народна пісня “Зелене жито, зелене”.

Концерт НАОНІ

Концерт Оксани Білозір

Пісню “Святкова” співачка пообіцяла собі не виконувати, доки триває війна, але коли дізналася, що її співають солдати в окопах, то вирішила зробити виняток під час ювілейного концерту.

Під оплески залу прозвучала “Горобина”. А в “Україночку” Андрій Демиденко та Геннадій Татарченко ще 1991 року заклали сакральний зміст. Бо й сьогодні Україна не скорилася і з сльози відродилася.

Пісню “Молитва” присвятили Господу Богу. І фінальною стала пісня “Україні слава!”, під акорди якої запросили на сцену композиторів, поетів, всіх учасників концерту. Серед яких крім названих вище були гурт “Світязь”, Заслужений академічний ансамбль Збройних Сил України, ансамбль “Пульс”, ансамбль “Україна” та гурт “Мері”.

А вже через кілька днів на цій сцені відбувся концерт прекрасного творчого колективу – Національного академічного оркестру народних інструментів України (НАОНІ). Упродовж двох з половиною годин звучала музика, що дійсно зачаровує і окриляє.

Оркестр НАОНІ – унікальна творча формація України та навіть світу. Адже колектив створює неймовірні мелодії за допомогою таких автентичних інструментів, як бандура, цимбали, кобза, скрипка, басы, ліра, тилинка, полтавський ріжок, зозульки, свиріль, козобас, сурма, козацька труба, бугай, флюяра, дуда, дрімба, бубон та інших. І саме цього року видатний оркестр святкує 55-річчя, а його головний диригент, народний артист України Віктор Омелянович Гуцал відзначає 80-річний ювілей. За тривалий період відбувалися зміни поколінь музикантів. Але незмінним залишається той факт, що НАОНІ – визнані майстри своєї справи, справжні пат-

ріоти, які сьогодні потужно підтримують українських воїнів.

До святкової програми увійшов найкращий матеріал, створений НАОНІ. Учасниками яскравої події стали видатні діячі культури, які вийшли на сцену, аби привітати ювілярів. Знаменна подія подарувала неймовірні враження та спогади, що лишаться з глядачами надовго.

– Для нас це дуже важливий день, – наголосив Віктор Гуцал. – 12 квітня 1969 року відбувся наш перший концерт. Ми розуміємо, що зараз офіційні привітання не на часі. Але це добра нагода показати все те, чого ми досягли за 55 років.

Свою працю колектив розпочав у часи відродження нашого українства, нашої української духовності. А продовжили творчість у добу здобуття нашої незалежності. Ми й зараз перебуваємо на передових позиціях боротьби проти російської агресії, руського міра. І “Запорізький марш”, який я написав 55 років тому, відіграв у цій боротьбі важливу роль. Тому починаємо концерт з нашого маршу.

За роки існування оркестр створив безліч програм, чільне місце в яких посідають твори українських композиторів-класиків. А цього вечора прозвучала увертюра до опери Миколи Лисенка “Запорозжці”. Також помітне місце в репертуарі займає музика сучасних митців. Свідчення цьому – одна з мелодій композитора Юрія Юзюка.

Соліст ансамблю Олесь Журавчак, який є директором-розпорядником НАОНІ, – прекрасний виконавець на етнодуховних інструментах. У цьому вкотре переконалися всі, хто завітав на ювілейний концерт.

За словами очільника колективу, оркестр – це велика сім’я. Але крім духовних, тут створюють і справжній сім’ї. Одна з таких сімейних пар – Надія Овчарин (бандура) та Володимир Овчарин (свиріль) – подарувала музичну композицію “Ранковий дощ”.

Знаний гурт “Друга ріка” зробив з НАОНІ колаборацію з рок-музикою. Їм це сподобалося. Відтоді цей колектив під час виконання своїх пісень використовує записи музики НАОНІ і з нетерпінням чекає нових спільних концертів. А лідер “Другої ріки” Валерій Харчишин цього вечора заспівав відомі пісні “Хто, якщо не ми” та “Ніч яка, Господи”.

Твір Юрія Шевченка “Гумореска” на свирілях виконали народний артист України Георгій Аграта та заслужений артист України Володимир Овчарин. Далі прозвучав автобіографічний музичний твір Віктора Гуцала “Меджибізька полька”, присвячений місцям, де він народився. А з великого екрану можна було побачити його малу батьківщину. Загалом відео було доповненням більшості номерів. Тут показували історію оркестру, краєвиди різних регіонів України, світлини наших воїнів, картини видатних українських художників і навіть уривки з мультфільмів.

Наступною на сцену вийшла ОНУКА (Ната Жижченко) – співачка, яка не боїться жодних творчих пошуків та експериментів. З НАОНІ її єднають багато спіль-

них проєктів, а під час ювілейного концерту ONUKA показала, як вона вправно грає на сопілці. Цього мистецтва артистку навчив дідусь.

В оркестрі існують також творчо-педагогічні династії. Одна з них – тріо цимбалістів: професор Георгій Агратіна, його учень Володимир Овчарин та представник третього покоління Андрій Бойчук.

Після цього на сцену запросили молодого, але вже відомого співака, який активно співпрацює з НАОНІ, Артема Пивоварова. Він вивів на сцену Муніципальну академічну чоловічу хорову капелу імені Левка Ревуцького. Артем зізнався, що коли він ще був хлопчиком, дідусь вперше поставив йому “Запорізький марш”. Тоді він навіть не міг уявити, що через 25 років стоятиме на одній сцені з цим ушлявленим колективом. Особливо проникливо прозвучала його пісня “Жовто-блакитне серце”.

У кожному концерті оркестр виконує твір, який присвячує Збройним Силам України, завдяки яким можливі такі прекрасні вечори. Це “Україна” Тараса Петриненка, яка звучала з побажанням, аби наші воїни швидше повернулися з перемогою додому і щоб їх завжди оминала ворожа куля. Серед наших захисників є й учасники НАОНІ. Один з них – заслужений артист України Тарас Столяр (позивний “Бандура”). Доля склалася так, що він зміг стати учасником концерту. Виступ Тараса вдячна публіка зустріла бурхливими оплесками.

Є в оркестру і спеціальні програми для дітей, які користуються великою популярністю. Так зростає майбутня аудиторія колективу, наші майбутні музиканти. Під час таких програм діти мають можливість вийти на сцену та просять показати, як звучать музичні інструменти і як на них грати. А на концерті представили композицію з програми “Чарівна паличка диригента”.

Тріо солістів віртуозів-скрипалів – В’ячеслав Нікулін, Павло Боднарук і Максим Федін – імпровізували на гуцульські народні мелодії. Улюбленець публіки Олег Скрипка побажав колективу та його керівнику щастя, процвітання, кохання і многа блага літа, подарував один зі своїх найвідоміших хітів “Весна, весна” і запросив на власний ювілейний концерт, який має відбутися 25 травня.

Привітати з ювілеєм оркестр та його керівника до Києва завітав Кременчуцький гурт Prograss & Hardi. Разом з НАОНІ вони зараз готують нову програму, а цього вечора привезли з собою пісню “Доброго вечора, ми з України”. І який же концерт без “Гопака”? Звісно ж, виконали його цього разу.

– Сьогодні ми свідки не просто чудового концерту. Ми свідки того, що українська культура живе, – зазначив виконавець обов’язків міністра культури та інформаційної політики України **Ростислав Карандєєв**. – Національний академічний оркестр народних інструментів України сповідує найкращі українські традиції, прославляє Україну не тільки тут, а й по всьому світу. Створив безліч проєктів. Сьогодні ця робота затребувана як ніколи.

Я низько вклоняюся і дякую вам, Вікторе Омеляновичу, і у вашій особі всім колегам, друзям, всім, хто зараз стоїть на цій сцені. За те, що ви небайдужі, за те, що ви працюєте, не покладаючи рук. Ваша робота потрібна нашим захисникам, їхнім родинам, які їх чекають з твердим духом. Споживають наше справжнє українське мистецтво, саме таке, яке дарує НАОНІ. Слава Україні! Слава українським митцям!

Від Національного реєстру України оголосили про нове досягнення України. В категорії мистецтво відзначили Віктора Гуцала, який керує Національним оркестром народних інструментів вже 49 років. Це рекорд України. А керівник концертно-продюсерської компанії “Magicbox” Сергій Андрєєв, який сприяв у проведенні ювілейного концерту, побажав Віктору Омеляновичу ще багато років керувати цим чудовим колективом. А сам НАОНІ назвав чемпіоном серед оркестрів, адже він неодноразово виходив переможцем у шоу “Битва оркестрів”.

На біс оркестр заграє ушлявлену “Червону калину”, яку разом заспівав увесь зал.

Захоплений словом, пластикою, кольором

Я знайома з Богданом Білінчуком ще відтоді, коли він надрукував у молодіжній газеті “Молода Галичина” свою замальовку “Паркетна дошка”. Тоді навколо газети об’єднувалось чимало молодих літераторів, діяло обласне літоб’єднання “Троно”, яким я керувала. Тоді велися жваві розмови про літературні події, про мистецькі цінності. Це все дуже цікавило Богдана.

У 1994 році він видає свою першу книжку прози “Ключі”, потім “Черевички”, а згодом повісті “Львівський кентавр” і “Кентавр повертається”. Захоплюючись художнім словом, Богдан працює хірургом. У 2018 році стає членом Національної Спілки письменників України.

У Богдана Білінчука багатосторонні зацікавлення. Ще з юних літ він любив малювати, його дитинство минуло в Карпатах, тож закономірно, що очима й серцем він увібрав красу, легенди і побут цього мальовничого краю. Як згадує сам митець, він завжди любив казки, напевно хотів і надалі жити в казці, тому любив фантазувати, вирізати з дерева, створювати казкові образи – костюми, що приносили йому перші премії в школі. Та навчатися малюванню у той час немає в кого, та й батьки заохочують його до іншої професії.

Богдан закінчує Івано-Франківський медичний інститут, лікувальний факультет, і працює хірургом. Але мрія стати художником не полишає його. Вона стає його покликанням.

– **Богдане, розкажи про перші кроки до здійснення своєї великої мрії.**

– Потяг до мистецтва я відчував завжди. Тож коли працював в Челябінську хірургом, куди поїхав сам, бо тут не знайшов

не. Я був у їхніх майстернях, бачив, як вони працюють, слухав їхні поради. Еммануїл Петрович навіть відвідав мою майстерню, оглянув мої роботи. Я отримав схвалення і підтримку, а також пораду – не захоплюватися спрощенням пластики, а тягтися до скульптури.

– **На виставках притягують увагу твої скульптури жінок, вони такі пишні, “рубенсівські”, земні. Розкажи про них.**

– Ці твори розповідають про моє шанобливе ставлення до жінки як до найкращого творіння Бога. Пластика жіночого тіла – це вершина досконалості. Вона стимулює творчість багатьох митців. Я зображаю жінку в різних іпостасях, сюжетах: жінка в побуті, на природі, в роботі, на дозвіллі... Мої твори розказують про жінок те, про що вони іноді самі не здогадуються.

– **Ти любиш ліпити тварин. Чим вони тебе приваблюють?**

– Тварини цікаві і пластичні, у них різна форма, своєрідна поведінка, схожа на людську. Наприклад, птахи. Вони гніздяться, створюють сім’ї, б’ються, сваряться, допомагають одне одному. Мої композиції “Пташиний базар”, “Весна”, “Добрий кіт”, “Нахаба” та інші подобаються людям, бо вони впізнають у них щось своє із характеру чи поведінки. Про ці роботи часто кажуть, що вони, як живі, бо поєднують умішку, жарт, гротеск і щирі емоції.

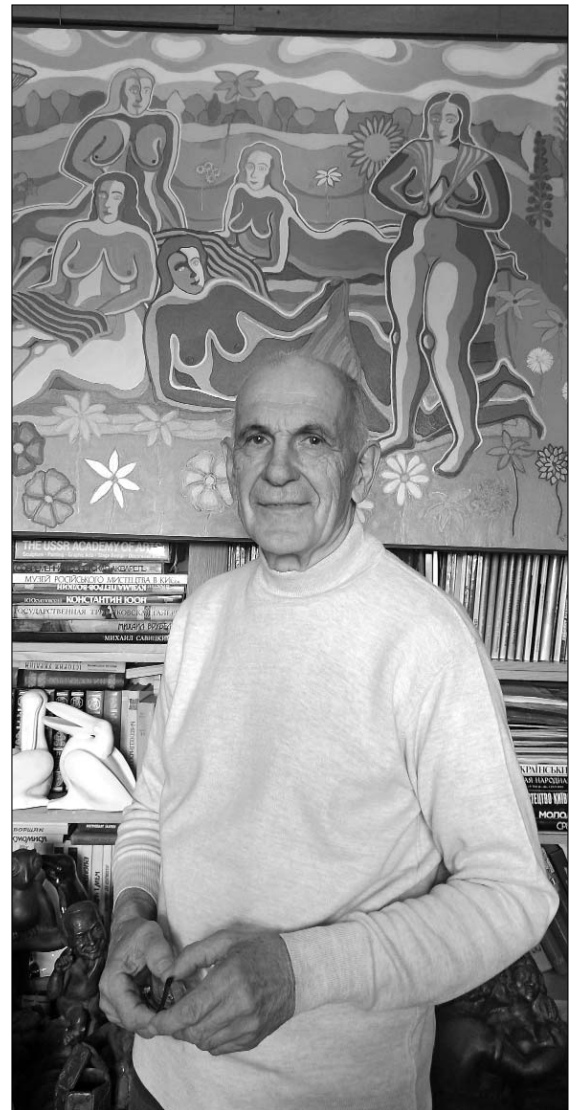
– **У малій пластичній скульптурі у тебе є цикл політичних робіт...**

– Так. Мене цікавить все, що робиться в світі і в мистецтві. Ми не можемо стояти осторонь нашого часу, бо він проходить через наше серце, а воно тривожиться і болить. Взяти хоча б мою роботу на “Осінньому салоні-23” – “Бартер на F-16”. Це я гротескно пропоную поміняти руку путіна на літак F-16. Або твір “Баден-Баден” – це про політичні відносини в Європі між першими особами держав. Митець повинен бути не байдужий до того, що відбувається в його країні. Мені цікаво створювати такі роботи, бо в них я відображаю суспільні настрої нашого тривожного часу.

– **Розкажи ще про живописні твори, адже вони презентуються на виставках разом із скульптурою малої форми.**

– Я самоук. Багато вчився, читав книги про мистецтво, цікавився сучасним світовим мистецтвом, регулярно відвідував виставки творів художників. Двадцять років тому почав малювати картини. Спочатку пастельними олівцями, згодом перейшов на олійні фарби. У мене багата фантазія, я виріс в селі Татарів біля Ворохти, а там чудова природа. Вона закарбувалась у моїй пам’яті, в серці. Тож колір веде мене, щоб на площині була рівновага в усьому, щоб висвітлювалась ідея твору. Мене цікавить створення оригінальних робіт, які були самобутні і неповторні. Прагну, щоб кожна нова картина несла новизну як в ідеї, та і у виразальних засобах, у кольорі і в техніці виконання.

Згадується мені 2004 рік, коли на виставці “Весняний салон” вперше була

представлена моя живописна робота “Карти”. Тоді відомі художники Євген Манишин, Олег Крохмалюк, Тарас Янко позитивно відгукнулись про цей твір. Я малюю чистими кольорами, які відображають мій задум, акцентую увагу на живописному середовищі, вводжу народні мотиви в картину, а це – гуцульська доріжка, побутові речі в кімнаті. Усе це створює атмосферу життя, де відбувається подія.

– **Ти любиш виставляти свої полотна на багатьох виставках.**

– Звичайно. Для художника це можливість показати себе, переконатись, що тебе сприймають глядачі і твої побратими, і те, що ти ідеш уперед. У 2008 році я став членом Спілки художників України. Ця подія дала мені крила. У мене більш 200 пастельних робіт, 70 – олійних. Я брав участь у 103 різних виставках, з них 13 – персональні. Люблю відчувати, що я у творчій формі, а фантазія – це моя природна стихія.

– **Як вважаєш, що для художника головне?**

– Думаю, що в серці художника має бути чутливість до світу. Звичайно, академічні основи дуже важливі, але треба вмільно ними користуватись. Завжди займатись самоосвітою. Не втрачати відчуття кольору, простору, творити художній образ, який би спонукав до роздумів про життя, кликав до чогось високого, духовного.

У моєму живопису домінують колір, завершений композиційний простір і сюжет. Сюжет, як правило, є іскрою гумору. Взяти хоча б мою картину “Фламінго”, в якій я зміг передати елегантну пластичність, різноманітність птахів, які танцюють, клюють, спілкуються. Це начебто веселка кольорів життя, радість існування всього живого на землі.

– **Хто першим зазвичай бачить твою закінчену роботу? Чи сприймаєш поради або критику?**

– Звичайно, дружина Оксана, з якою ми разом вже 25 років. У неї бездоганний смак, відчуття прекрасного. Вона як справжня подруга підтримує мене і дає цінні поради. Я їй довіряю. Моє мистецьке захоплення знаходить ширший відгук у її серці.

Спілкувалася **Марія ЛЮДКЕВИЧ**

роботи за спеціальністю, я відвідував студію, де навчався рисунку. Тоді я вперше виліпив з пластиліну кілька скульптурних робіт. Це був дружній шарж на моїх колег. Я намагався в малій формі скульптури відтворити характер людини, її поведінку, манери, передати це гротескно, щоб було цікаво і смішно, бо це запам’ятовується. Фігури моїх героїв з короткими руками і ногами, пластично я так відчуваю те, що ліплю. Цю манеру вислову в малій формі скульптури я зберіг досі. І коли приїхав до Львова, то вперше заявив про себе в 1981 році на виставці у Львівській картинній галереї роботами “Операція” і “Дружній шарж на лікарів”, що були створені ще на Уралі в 1979 році.

– **Богдане, чи не було тобі лячно входити у львівське мистецьке середовище?**

– Звичайно, це все не так просто. Я постійно шукав себе, думав про самовираження, вдосконалення свого стилю. У цьому допомогли мені досвідчені митці, з якими я запізнався: Еммануїл Мисько, Дмитро Кравич, Василь Одрехівський. Вони, як класики скульптури, були добрі до ме-

Галина ДАЦЮК,
журналістка, м. Київ

Щоб вижити – треба жити!

На початку квітня в Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого відбулася презентація поетичної книжки заслуженої діячки мистецтв України **Зої Кучерявої** “Дар жити”. Це було справжнє музично-поетичне дійство, яким заслухалися не лише шанувальники таланту поетеси. Сама весна стояла під вікнами ошатної читацької зали, зазираючи в шибки зеленим серпанком першого несміливого буяння. А тоді залетіла пташкою і, поки тривало свято, підспівувала нам, змахуючи крильцями, як смичками чарівної скрипки.

Кожна нова книжка для поета – непроминальна подія. У житті Зої Олексіївни таких подій було вже дванадцять, ця – тринадцята, особлива. Бо жодна попередня книжка не творилася в умовах війни. І часом їй здавалося, що грудочка болю, яка засіла в серці, спинала радість творити і навіть жити. Проте в якийсь момент знову відродився в серці поетеси дар відчувати красу. “Відчуття себе частинкою України, хоч краплина власної допомоги – дає духовні сили вистояти. Уміння бачити красу, молитися, подумки розмовляти з небом, квітами, травами допомагає пережити особисті печалі, оберігає психічне здоров’я в тяжкі часи війни, спонукає до прагнення вижити, захистити себе від зовнішньої агресії, зберегти любов”, – зазначено в каталожній картці книжки.

На цю любов, як на поклик радості, прийшла повнісінька зала – письменники, митці, друзі, колеги, родина, земляки, видавці, читачі бібліотеки. Кожен зміг сказати слова вдячності поетесі, висловити захоплення її талантом, поділитися особистою житейською історією, що пов’язує з авторкою.

Слово про авторку сказала письменниця, лавреатка Національної премії імені Тараса Шевченка **Любов Голота**. Вона зазначила, що одна справа – лозунги, вогні Майданів, плече до плеча... А зовсім інше – висловити почу-

вання у слові. Зої Олексіївни вдається дивовижно передати поетичним рядком найглибшу емоцію. Вона має дар жити з природою, розкривати мелодію життя. Її нова книжка, як осіння Річка, що пережила і повені, і посуху, вистоялася і прозора до дна. Тим то п’єш з насолодою цю живильну силу, заряджаєшся її енергією. Такі книжки творять позитивні зрушення в колективній пам’яті. Ритми її слова йдуть з душі, а що з душі – те тепле.

“Кожен рядок пережитий серцем і усвідомленням: щоб жити, потрібно вижити, а щоб вижити – треба жити. Сила в нас самих! У будь-якому віці кожна мить – це радість”, – сказала Зоя

Олексіївна.

З радості зіткані сотні її віршів, що стали піснями. За 25 років пісенного шляху поетеса співпрацювала з багатьма композиторами, народними і заслуженими артистами України: Остапом Гавришем, Фемієм Мустафаєвим, Олегом Марцинківським, Іриною Кириліною, Олександром Бурміцьким, Аллою Поповою, Євгеном Пухлянком, багатьма гуртами, творчими дуетами. Особливе слово вдячності і пам’яті прозвучало про народного артиста України незабутнього Мар’яна Гаденка, з яким пов’язувала тривала творча дружба, вечори-концерти, участь у телепрограмах “Рондо”, “Надвечір’я

доли”. Серед знакових пісень Зої Кучерявої, створених з композитором, – “Поговоріть зі мною, по-українськи”, яка відкривала святковий концерт у Палаці “Україна” на IV Світовому конгресі українців.

На презентації виступила народна артистка України **Світлана Мирвода**. Вона належить до тих чудових виконавиць, які мають абсолютний слух і на мелодію, і на слово пані Зої! Привітали авторку піснями подарунками народна артистка України **Оксана Нестеренко**, заслужений артист України **Семен Торбєнко**, лавреатка всеукраїнських та міжнародних конкурсів **Світлана Ключкова-Коваленко**. У їхньому виконанні прозвучали пісні на слова поетеси композиторів Остапа Гавриша, Мар’яна Гаденка, Оксани Марчун, Івана Пустового, Євгена Пухлянка, Анжели Ярмолюк.

Щире й душевне слово про свою землячку сказали гості з рідної сторони пані Зої – Житомирщини, що приїхали на свято книжки з радістю і подарунками. Те, що заступник голови ради Житомирського земляцтва у Києві **Василь Скорженко** знає багато пісень на слова Зої Олексіївни, засвідчує, що пошана до слова поетеси-землячки – щира і справжня.

Поетична книжка “Дар жити” вийшла у видавництві **Володимира Шовкошитного** “Український пріоритет”. І виконана вона на найвищому рівні видавничої культури. Ошатна, в зручному форматі, з чудовим дизайном, про таку кажуть – “приємно взяти в руки”. Вишукані ілюстрації, до слова, створила сама авторка. Ніби нічого особливого – гнилички, до шипшини, два куці, жовте яблучко, кульбаба, лелека, калюжниця – але ж як багато тут істинної краси!

Ранні пташки – шасливий рік, кажуть у народі. Весняною ластівкою злетіла у світ книжка Зої Кучерявої “Дар жити”. Віриться: провісницею нашого найбільшого особистого і спільного щастя – Перемоги!

Презентацію в Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого прекрасно організувала і модерувала головна бібліотекарка **Тетяна Скирда**. Був створений стенд з усіма 13-ма книжками авторки. Все – і сценарій, і технічне забезпечення – продумане до найменших деталей. А головне – тут панувала щира тепла атмосфера.

На окремому столі – книжки, видані “Українським пріоритетом”. Частина коштів з продажу видань пішла на потреби ЗСУ, у лавах яких перебувають два сини директора видавництва, письменника, публіциста, громадського діяча, депутата Верховної Ради України І скликання **Володимира Шовкошитного** – наші воїни, захисники. Пан Володимир побажав поетесі нових книжок, пообіцяв свою підтримку і розповів про благодійну акцію допомоги ЗСУ “Слово-постріл” як важливий акцент воєнного сьогоднішнього.

...Прийшли з пошануванням, вийшли – щедро обдаровані весняним дощем і порухами оновленого життя. Бо слово пані Зої лікує і животворить. Могутній заряд весняної радості відчували всі, хто прийшли на зустріч. Бо любов сильніша за печаль. І навіть весняний дощик з неба це підтвердив.

На світлинах: презентація книжки Зої Кучерявої “Дар жити”; вгорі – слово має **В. Шовкошитний**.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA26305299000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Живилко Віталій Петрович – 1000 грн.
2. Канцер Микола Іванович – 1000 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)

Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШКИ
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

Листування з читачами – тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.